

บทที่ 4

กรณีศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลน

จากการที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองสิทธิของประชาชน ในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ไว้ในหลายมาตรา ดังเช่นกรณีตามมาตรา 46 ซึ่งได้บัญญัติรับรองสิทธิของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ในการมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ อย่างสมดุลและยั่งยืน และกรณีตามมาตรา 56 วรรคหนึ่ง ซึ่งได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฯ ทั้งสองมาตราดังกล่าว จะต้องมีการตรากฎหมายออกมาบัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนดังกล่าวมาแล้วนั้น ในการจัดการป่าชายเลน บทบาทอำนาจหน้าที่ในการจัดการจึงมิใช่เป็นของรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียวอีกต่อไป รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการด้วย ซึ่งตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 79 ก็ได้บัญญัติให้รัฐมีหน้าที่ ที่จะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในการจัดการป่าชายเลน รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ โดยมีการตรากฎหมายออกมาบัญญัติรับรองสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าวด้วย แต่ในปัจจุบันรัฐก็ยังมีได้มีการตรากฎหมายออกมาบัญญัติรับรองสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลนแต่อย่างใด ดังนั้นในบทนี้จะได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงการจัดการป่าชายเลนโดยประชาชนในปัจจุบัน โดยเน้นที่จะทำการศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลน ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน บทบาทอำนาจ หน้าที่ขององค์กรภาครัฐในการจัดการป่าชายเลน กระบวนการในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการป่าชายเลนทั้งระดับและรูปแบบโดยเลือกป่าชายเลนในพื้นที่ ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา

จากการศึกษาในบทนี้จะนำมาซึ่งบทสรุปและข้อเสนอแนะต่อกระบวนการในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งระดับและรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่มีความเหมาะสม ในการจัดการป่าชายเลน ซึ่งจะทำให้การจัดการป่าชายเลนมีประสิทธิภาพสูงสุด ตรงตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฯต่อไป ดังมีรายละเอียดในการศึกษาดังจะกล่าวต่อไปนี้

4.1 กรณีศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป้าชายเลนในพื้นที่ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

สำหรับกรณีศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป้าชายเลนในประเทศไทยนี้ ผู้เขียนได้เลือกเอาตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงครามเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา โดยจะได้ทำการศึกษาถึงสภาพทั่วไปของการจัดการป้าชายเลนในพื้นที่ดังกล่าว พร้อมทั้งสภาพปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดต่างๆในการจัดการ กระบวนการในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป้าชายเลนของประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว มีกระบวนการอย่างไร ระดับในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนมีระดับใดบ้าง ประกอบทั้งในการจัดการป้าชายเลนในพื้นที่ดังกล่าวนี้ได้มีการรวมกลุ่มรวมตัวกันของประชาชน เป็นองค์กรขึ้นมาทำหน้าที่จัดการป้าชายเลนในพื้นที่หรือไม่ และหากมีการรวมกลุ่ม รวมตัวกันของประชาชน เป็นองค์กรขึ้นมา รูปแบบขององค์กรนั้นมีลักษณะอย่างไร และสามารถที่จะจัดการป้าชายเลนได้ประสบความสำเร็จหรือไม่ โดยผู้เขียนได้แบ่งประชากร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆคือ กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพประมง ซึ่งได้แก่ประชาชนในชุมชน ซึ่งประกอบอาชีพประมงไม่ว่าจะเป็นการทำประมงแบบกิจการของตนเอง การทำประมงแบบรับจ้าง จำนวน 78 คน และกลุ่มผู้ประกอบการอื่น ซึ่งได้แก่ประชาชนในชุมชนซึ่งมิได้ประกอบอาชีพประมงแต่ได้ประกอบอาชีพอื่นๆไม่ว่าจะเป็นอาชีพเกษตรกร รับจ้าง ค้าขาย และรับราชการ จำนวน 22 คน โดยสาเหตุในการแบ่งประชากรกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่มนี้เนื่องจากประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอาชีพประมงนี้เป็นประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ได้พึ่งพิงอาศัยป้าชายเลนโดยตรง ในการประกอบอาชีพไม่ว่าจะเป็นการจับสัตว์น้ำในป้าชายเลน การตัดไม้จากป้าชายเลนมาทำเครื่องมือประมง ส่วนประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอื่นนั้นเป็นประชากรกลุ่มตัวอย่างที่มีได้พึ่งพิงอาศัยป้าชายเลนโดยตรงในการประกอบอาชีพ แต่ก็ถือว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ได้รับประโยชน์จากป้าชายเลนโดยอ้อมในด้านอื่น ๆ เช่น ระบบนิเวศน์ การป้องกันคลื่นลมทะเล เป็นต้น โดยผู้เขียนได้แบ่งหัวข้อในการศึกษาวิจัยดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

4.1.1 ประวัติความเป็นมาและสภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

4.1.1.1 ประวัติความเป็นมาของพื้นที่ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

จังหวัดสมุทรสงครามตั้งอยู่ในเขตภาคกลาง ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ประมาณ 65 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 416.707 ตารางกิโลเมตร หรือ 260,441.87 ไร่ ทิศเหนือมีอาณาเขตติดต่อ จังหวัดราชบุรี ทิศใต้ติดต่อเขตจังหวัดเพชรบุรี และทะเลอ่าวไทย ทิศตะวันออกติดต่อเขตจังหวัดสมุทรสาคร และทิศตะวันตกติดต่อเขตจังหวัดเพชรบุรีกับจังหวัดราชบุรี แบ่งการปกครองออกเป็น 3 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม อำเภออัมพวา และอำเภอ บางคนที่ ตำบลมี 36 ตำบล หมู่บ้าน มี 285 หมู่บ้าน และเทศบาลอีก 5 แห่ง มีประชากรทั้งสิ้น 280,408 คน ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มชายทะเล ไม่มีภูเขาเกาะแก่ง มีลำคลองใหญ่น้อยแยกจากแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งเป็นลำน้ำสายหลักมากกว่า 300 กว่าคลอง กระจายอยู่ทั่วทั้งจังหวัด สภาพดินเป็นดินปนทราย ด้านชายฝั่งทะเลแต่ดั้งเดิมเคยมีสภาพป่าชายเลนบริเวณกว้าง โดยประชาชนส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 80 ของประชากรทั้งหมดประกอบอาชีพทำสวน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นส่วนมะพร้าว มีสวนผักสวนผลไม้และนาข้าวผสมผสานอยู่ และประชาชนส่วนที่เหลือประกอบอาชีพทำการประมง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งและอื่นๆ ส่วนที่เป็นสวนนั้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีวิวัฒนาการความเปลี่ยนแปลงน้อยและเป็นไปในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปและความเปลี่ยนแปลงก็อยู่แต่ในแวดวงเกษตรกรรม เช่น เปลี่ยนสวนมะพร้าวเป็นสวนผลไม้ เป็นต้นแต่ส่วนที่อยู่ชายฝั่งทะเลและเคยมีสภาพเป็นป่าชายเลนที่สมบูรณ์นั้น ได้มีความเปลี่ยนแปลงไป¹ ในอดีตป่าชายเลนในจังหวัดสมุทรสงครามนั้นมีสภาพป่าที่สมบูรณ์จากการสำรวจตั้งแต่ พ.ศ. 2484 จังหวัดสมุทรสงครามเคยมีป่าชายเลน อยู่ถึง 83,900 ไร่ แต่ในปี พ.ศ. 2546 ป่าชายเลนเหลือเพียง 15,351.37 ไร่ โดยมีสาเหตุของการลดลงมาจากการบุกรุกทำลายทั้งที่เป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมายและไม่ชอบด้วยกฎหมาย การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ ทั้งการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและการขยายตัวของชุมชน²

¹ จังหวัดสมุทรสงคราม “บากบั่นฟื้นผืนป่าเพื่อป่าชายเลน (สมุทรสงคราม : บริษัทเพชรภูมิการพิมพ์ จำกัด, 2534), หน้า 10-11.

² พิเชษฐ เดชผิว, ป่าชายเลนและชุมชนป่าชายเลนที่บ้านยี่สาน (กรุงเทพฯ:บริษัทพงษ์วินการพิมพ์ จำกัด, 2546), หน้า 64.

ป่าชายเลนจังหวัดสมุทรสงครามในอดีตเคยมีอาณาบริเวณกว้างใหญ่ทอดไปตามแนวชายฝั่งทะเลตลอดแนวเขตจังหวัด ความยาวประมาณ 23 กิโลเมตร ป่าชายเลนดั้งเดิมตั้งอยู่ในอำเภอเมืองสมุทรสงครามและอำเภออัมพวา ติดต่อกับป่าชายเลนใน อำเภอบ้านแหลม ของจังหวัดเพชรบุรี มีแม่น้ำแม่กลองตัดผ่านกลางแบ่งป่าออกเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งอยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำใน ตำบลบางแก้วและตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมืองสมุทรสงครามและตำบลยี่สาบ อำเภออัมพวา สภาพของป่าเป็นป่าชายเลนที่สมบูรณ์ มีต้นไม้ขนาดใหญ่มากขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น เช่น แสม โกงกาง ตะบูน ตะบัน ลำพู ตาตุ่ม ฝาด พังกาหัวสุม เป็นต้น ป่าเป็นที่ชุ่มน้ำที่อยู่ภายใต้อิทธิพลการขึ้นลงของน้ำทะเล มีคลองขนาดเล็กและใหญ่หลายสายตัดผ่านป่าไปเชื่อมโยงกับแม่น้ำแม่กลองและทะเล คลองสายใหญ่ที่สำคัญที่ตัดผ่านป่าลงสู่ทะเลประกอบด้วยคลองพรมแดน คลองหมื่นหาญ คลองบางบ่อ คลองปากมาบ คลองน้อย คลองลึก คลองคต คลองโคก คลองแพรกทะเล คลองช่อง คลองช้าง คลองยี่สาบ และยังมีคลองเล็กคลองน้อยและแพรกที่เชื่อมโยงกับคลองสายใหญ่อีกเป็นจำนวนมาก ภายในป่าชายเลน ในทะเลบริเวณชายฝั่ง และในแม่น้ำลำคลองทั่วไปจึงอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรสัตว์น้ำ สัตว์บกและนกหลายชนิด เป็นผลให้ราษฎรที่เข้าไปตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยและทำมาหากินอยู่ในพื้นที่อย่างเบาบางมีจำนวนไม่มากต่างมีความเป็นอยู่ที่ดี มีชีวิตเรียบง่าย เพราะได้รับปัจจัยเกื้อหนุนจากผลผลิตของป่าและสัตว์น้ำที่มีปริมาณล้นเหลือเพียงพอต่อการประกอบอาชีพหารายได้เพื่อใช้ดำรงชีวิตอย่างสุขสบาย นับว่าป่าชายเลนในจังหวัดสมุทรสงครามแห่งนี้มีระบบนิเวศน์ป่าชายเลนและความสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชายฝั่งที่ดีที่สุดในประเทศไทยในอดีต

ต่อมาใน พ.ศ. 2493 เป็นต้นมา รัฐบาลได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับป่าชายเลนออกมาให้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องถือปฏิบัติ โดยนำมาตรการทางกฎหมายเข้ามาใช้ในการคุ้มครองรักษาป่าชายเลนอย่างจริงจังและเข้มงวดกวดขันยิ่งขึ้น ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากป่าชายเลนทั่วประเทศกำลังตกอยู่ในภาวะอันตราย เพราะในระยะเวลาที่ผ่านมา ได้มีราษฎรและเอกชนผู้ประกอบการและกิจกรรมต่างๆเข้าไปแผ้วถางตัดโค่นต้นไม้ทำลายป่าทั้งโดยชอบและไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพื่อให้ที่ดินเป็นที่อยู่อาศัย ที่ทำกินและเพื่อประโยชน์ต่อกิจการเหล่านั้น เป็นผลให้ป่าไม้สูญหายไปเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มว่าการทำลายป่าจะมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นจนถึงขั้นที่ป่าชายเลนอาจหมดสิ้นไปได้ในอนาคต ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อระบบนิเวศน์ป่าชายเลนและความสมดุลทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชายฝั่งทะเลและมีผลกระทบต่อภารกิจชีวิตของประชาชนจำนวนมาก รัฐบาลมีความห่วงใยในเรื่องนี้และได้พิจารณาเห็นว่า มีความจำเป็น

เร่งด่วนต้องกำหนดมาตรการขึ้นมายุติยังการทาลายป่าและทางราชการต้องเข้ามาสงวนคุ้มครองรักษาป่าชายเลนที่เหลืออยู่อย่างจริงจัง

จังหวัดสมุทรสงครามและกรมป่าไม้ถือปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล และสั่งการของกระทรวงเกษตร โดยจัดเจ้าหน้าที่ออกไปทำการสำรวจป่าชายเลนในเขตจังหวัดร่วมกับผู้ปกครอง คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในปี พ.ศ. 2493 ที่รัฐบาลกำหนดนโยบายออกมานั้นเอง ปรากฏผลการสำรวจเบื้องต้นได้ข้อมูลว่า ป่าชายเลนของจังหวัดสมุทรสงครามที่มีอยู่นั้นยังไม่ได้กำหนดให้เป็นป่าสงวนตามกฎหมายป่าไม้แต่อย่างใดและโดยสภาพเป็นป่าธรรมชาติที่สมบูรณ์มีต้นไม้ขึ้นหนาแน่นอยู่ทั่วไป จังหวัดได้นำผลการสำรวจรายงานไปยังกระทรวงเกษตรพร้อมกับความเห็นสมควรดำเนินการสงวนป่าชายเลนใน จังหวัดสมุทรสงครามแบ่งเป็น 3 ป่าคือ

1. ป่าคลองช่องคลองโคโคน อยู่ใน ตำบลคลองโคโคน อำเภอมืองสมุทรสงคราม อยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลอง มีเนื้อที่ประมาณ 60 ตารางกิโลเมตร หรือ 37,500 ไร่
2. ป่าคลองยี่สาน อยู่ใน ตำบลยี่สาน อำเภอมัวพวา อยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลอง และอยู่ติดต่อเขตป่าคลองช่องคลองโคโคน มีเนื้อที่ประมาณ 36 ตารางกิโลเมตร หรือ 22,500
3. ป่ามาบจรเข้อน อยู่ใน ตำบลบางจะเกร็งและตำบลบางแก้ว อำเภอมืองสมุทรสงคราม อยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำแม่กลอง มีเนื้อที่ประมาณ 38.2 ตารางกิโลเมตร หรือ 27,500 ไร่

รวมเนื้อที่ป่าชายเลนที่ควรสงวนหวงห้ามโดยกันที่ดินที่ราษฎรครอบครองเป็นที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน ที่วัด ที่โรงเรียน ออกแล้ว รวมทั้งสิ้นประมาณ 83,900 ไร่ กระทรวงเกษตรเห็นชอบและสั่งการให้ดำเนินการสงวน ป่าทั้ง 3 ป่า ตามความเห็นที่เสนอไปได้ จังหวัดสมุทรสงครามและกรมป่าไม้ได้ถือปฏิบัติตามที่กระทรวงเกษตรสั่งการ โดยดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมาย ระเบียบแบบแผนในส่วนที่เกี่ยวกับการสงวนป่า เริ่มแต่ปี พ.ศ. 2494 เป็นต้นไป เป็นผลให้ป่าชายเลนของจังหวัดสมุทรสงครามก้าวเข้าสู่จุดเริ่มต้นของความเปลี่ยนแปลงทางด้านสถานภาพ คือ เริ่มเข้าสู่ขั้นตอนของการสงวนป่า ส่วนทางด้านกายภาพ ป่าส่วนใหญ่ยังมีต้นไม้ขึ้นอยู่หนาแน่นคงความเป็นป่าที่สมบูรณ์อยู่

ดังนั้น ป่าชายเลนใน ตำบลคลองโคโคนจึงถูกประกาศเป็นเขตป่าสงวนโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2481 มาตรา 10 ตราพระราชกฤษฎีกากำหนดป่าคลองช่อง-คลองโคโคนให้เป็นป่าสงวนในปี พ.ศ. 2495 มีเนื้อที่ประมาณ 60 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 37,500 ไร่ ซึ่งในเวลาต่อมาราษฎรได้มีการร้องเรียนขอให้เพิกถอนป่าสงวนเนื่องจากการ

กำหนดเขตป่าสงวนได้ทับที่ดินบ้านเรือนของราษฎรตลอดจนแผนที่แสดงเขตป่าท้ายพระราชกฤษฎีกาก็ยังคลาดเคลื่อนไม่ตรงต่อความเป็นจริง ทางราชการโดยกระทรวงเกษตรได้ออกกฎกระทรวง ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2501) ออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองและสงวนป่า พ.ศ. 2481 ลงวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2501 เพิกถอนป่าสงวนคลองช่อง-คลองโค่น โดยระบุเหตุผลไว้ในท้ายกฎกระทรวงว่าเนื่องจากป่าแห่งนี้ได้มีราษฎรเข้าไปทำมาหากินเป็นปึกแผ่นแน่นหนามานานแล้ว จึงสมควรเพิกถอนเพื่อประโยชน์ของประชาชน ป่าชายเลนใน ตำบลคลองโค่นจึงถูกเพิกถอนจากการเป็นป่าสงวนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501 เป็นต้นมา หลังจากป่าชายเลน ได้ถูกเพิกถอนจากการเป็นป่าสงวน แล้วราษฎรได้เข้าจับจองถือครองกรรมสิทธิ์จนเต็มป่า ในเวลาต่อมานั้นราษฎรที่อยู่อาศัยในมาแต่เดิมและผู้ที่มาจากต่าง ได้เข้าจับจองหรือซื้อที่ดินจากผู้ครอบครองอยู่ก่อนแล้วต่างก็พากันบุกเบิกแผ้วถางป่าชายเลนปรับปรุงเป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำกินเพิ่มขึ้นในแต่ละปี ทำให้ป่าดั้งเดิมค่อยๆลดเนื้อที่ป่าลง ลักษณะการบุกเบิกที่ดินจะกระทำกันมากในช่วง 4-5 ปี แรก หลังจากที่ถูกยกเลิกเพิกถอน ต่อจากนั้นการแผ้วถางป่า บุกเบิกที่ดิน ค่อยๆลดน้อยลงตามลำดับเพราะถึงจุดอิ่มตัวและเต็มกำลังความสามารถของราษฎรในการทำประโยชน์ในที่ดินที่บุกเบิกนั้นแล้ว การทำมาหากินของราษฎรในช่วงนี้ก็ยังคงอาศัยป่าที่เหลืออยู่ทั้งการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากป่าและการจับสัตว์น้ำในป่าที่น้ำทะเลท่วมถึงเป็นประจำ ฉะนั้นจึงยังมีที่ดินที่คงสภาพป่าค่อนข้างสมบูรณ์ อยู่ในความครอบครองของราษฎรเหลือเป็นหย่อมๆกระจายอยู่ทั่วป่าดั้งเดิมต่อมาอีกหลายปี

ต่อมาในปี พ.ศ. 2527 การเลี้ยงกุ้งกุลาดำเริ่มเผยแพร่ เข้ามาสู่จังหวัดสมุทรสงคราม เนื่องจากมีความเหมาะสมต่อการเลี้ยงสูง เพราะเป็นที่ราบลุ่มมีน้ำทะเลท่วมถึง บรรดานักลงทุนที่เป็นผู้ประกอบการเลี้ยงกุ้งกุลาดำเป็นอาชีพ จึงเข้ามาซื้อ หรือเช่าที่ดินจากราษฎรเพื่อทำบ่อเลี้ยงกุ้ง จึงได้มีการปรับปรุง โดยบุกเบิกโค่นล้มต้นไม้ชายเลนออกจาก เพื่อทำนาุ้งโดยในระยะแรกผลผลิตสูง ได้ปริมาณสูง และมีราคาดี จึงทำให้มีการลงทุนขยายการเลี้ยงสูงมากขึ้น เป็นเหตุให้ภายในระยะเวลาปีเศษ ป่าชายเลนซึ่งเดิมทั้งจังหวัดในปี พ.ศ.2526 มีเนื้อที่ประมาณ 40,000 ไร่ ได้ถูกบุกเบิกแผ้วถางปรับเปลี่ยนเป็นบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำไปประมาณ 2 ใน 3 ของป่าที่เหลือ และการบุกเบิกแผ้วถางป่าได้กระทำต่อเนื่องไปจนถึงปี พ.ศ. 2532 จึงยุติลงเนื่องจากผู้ประกอบการเลี้ยงกุ้ง ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ที่ดีพอจึงทำให้เกิดปัญหาน้ำเน่าเสียในบ่อเลี้ยงกุ้ง เกิดโรคระบาด กุ้งล้มตายไปเป็นจำนวนมาก ผู้ประกอบการเลี้ยงกุ้งจึงยุติการเลี้ยงอย่างสิ้นเชิงมาจนถึงปัจจุบัน

จากการที่ ป่าชายเลนในจังหวัดสมุทรสงครามได้ถูกปรับเปลี่ยนไปทำบ่อเลี้ยงกุ้งจนเป็นเหตุให้มีการตัดไม้ทำลายป่าชายเลนลงไปเป็นจำนวนมากตลอดจนการประกอบการเลี้ยงกุ้งกุลาดำไม่ประสบผลสำเร็จ ดังกล่าวแล้วนั้นได้ส่งผลให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากไม่สามารถจะประกอบอาชีพต่อไปได้ ตลอดจนการที่จะกลับไปทำอาชีพประมงที่มีมาแต่เดิมก็ไม่สามารถที่จะกระทำได้ดีดังเดิมต่อไปเนื่องจากป่าชายเลนได้ถูกทำลายไปจนใกล้หมดแล้ว ดังนั้นจากปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนดังกล่าว ทางจังหวัดสมุทรสงครามจึงได้ปรึกษาหารือร่วมกันกับผู้นำชุมชน และชาวบ้าน³ เพื่อที่จะทำการอนุรักษ์ฟื้นฟูและปลูกป่าชายเลนขึ้นมาใหม่ทางจังหวัดจึงได้ทำการสำรวจและเลือก ตำบลคลองโคนและตำบลแหลมใหญ่ ในการเพาะปลูกป่าชายเลน จึงได้ดำเนินการสำรวจเพื่อกันแนวเขตที่ดินสาธารณประโยชน์ออกจากที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของราษฎร เนื่องจากป่าชายเลนที่เหลืออยู่นั้นจะอยู่ตามแนวชายฝั่งทะเลทั้งสองด้านของแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งป่าชายเลนดังกล่าวนั้น ครอบคลุมกรรมสิทธิ์ของราษฎรกับที่ดินสาธารณะประโยชน์ปะปนรวมกันอยู่ การปลูกป่าชายเลนใน ตำบลคลองโคนนั้นได้ถือเอาวันที่ 12 สิงหาคม 2534 ซึ่งเป็นวันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถเป็นวันปฐมฤกษ์ในการดำเนินการปลูกป่าตามโครงการ ซึ่งนำไปสู่การดำเนินการปลูกป่าชายเลนเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งในการดำเนินการปลูกครั้งแรกนั้นเป็นการปลูกป่าชายเลนด้วยไม้โกงกาง เป็นการปลูกป่าแบบอาสาพัฒนา ซึ่งผู้ปลูกประกอบไปด้วย ข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู นักเรียน และราษฎร ร่วมสมัครใจปลูกป่าโดยไม่มีค่าแรงใดๆทั้งสิ้น⁴ ซึ่งโครงการนอกจากจะมีการปลูกป่าชายเลนในสาธารณประโยชน์ที่กันแนวเขตออกจากที่ดินของราษฎรแต่เริ่มแรกแล้วยังได้ปลูกป่าชายเลนในองอกชายฝั่งทะเลที่งอกออกไปด้วย การปลูกป่าชายเลนของจังหวัดสมุทรสงครามได้มีการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันซึ่งในตำบลคลองโคนนั้น มีป่าชายเลนทั้งสิ้นประมาณ 3,700 ไร่ โดยเป็นป่าดั้งเดิม เพียง 900 ไร่ ส่วนอีก 3,800 ไร่เป็นป่าที่ปลูกขึ้นมาใหม่

โครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าชายเลนใน ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง นอกจากจะเป็นการดำเนินงานของจังหวัดสมุทรสงคราม ที่ได้รับความร่วมมือทั้งจากหน่วยงานราชการและ

³ สัมภาษณ์ นายไพบูลย์ รัตนพงษ์ระ, อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, 21 กุมภาพันธ์ 2547.

⁴ สัมภาษณ์ นายเดชา จือเหลียง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, 21 กุมภาพันธ์ 2547.

ประชาชนแล้ว ยังได้รับความช่วยเหลือจาก องค์กรเอกชน อาทิ เช่น สโมสรไลอ้อน สมาคม หอการค้า มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพันธุ์พืชแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ วัด สถาบันการศึกษา และองค์กรระหว่างประเทศเดนมาร์ก ออสเตรเลียและฟินแลนด์ เป็นต้น นอกจากนี้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานขวัญและกำลังใจให้แก่ข้าราชการและประชาชนจังหวัดสมุทรสงครามด้วยการนำข้าราชการและราษฎรตำบลคลองโคกน อำเภอสุมทรสงครามปลูกป่าชายเลนถึง 3 ครั้ง⁵

4.1.1.2 สภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ตำบลคลองโคกน อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

ตำบลคลองโคกน อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงครามนั้น ประชาชนส่วนใหญ่ในตำบลคลองโคกนนั้น ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพประมง โดยในการทำประมงนั้น ชาวประมงจะทำการประมงโดยจับสัตว์น้ำต่างๆไม่ว่าจะเป็น กุ้ง หอย ปู ปลา ชนิดต่างๆในป่าชายเลน ในพื้นที่ ตำบล คลองโคกน เนื่องจากในป่าชายเลนนั้นอุดมไปด้วยบรรดาสัตว์น้ำนานาชนิด อาศัยอยู่กันอย่างชุกชุม เพราะป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลคลองโคกน เป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์มีพันธุ์ไม้นานาชนิดขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น จึงเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งอาหาร แหล่งเพาะพันธุ์ของบรรดาสัตว์น้ำต่างๆตลอดจนสัตว์บกบางชนิด โดยสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ชุกชุมเช่น ปลานวลจันทร์ ปลากระพงขาว หอยแครง หอยนางรม ปูแสม ส่วนสัตว์บกที่อาศัยอยู่ในป่าชายเลนเช่น ค่าง ลิง ชะนี นก ชนิดต่างๆ เหตุที่ป่าชายเลนในตำบลคลองโคกน มีความอุดมสมบูรณ์นั้น เนื่องจากป่าชายเลนในส่วนใหญ่จะเป็นป่าที่ปลูกขึ้นมาใหม่จากความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในชุมชน ตลอดจนการได้รับความช่วยเหลือจากส่วนราชการ และองค์กรเอกชนต่างๆ ทำให้ประชาชนในชุมชนมีความรักและหวงแหนป่าชายเลนในเป็นอย่างมาก

4.1.1.3 การจัดการป่าชายเลนพื้นที่ตำบลคลองโคกน อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

⁵ ศิริวรรณ ศิริบุญ, ป่าชุมชน : กุญแจสู่ความสำเร็จ ในการจัดการและอนุรักษ์ป่าชายเลนอย่างยั่งยืน, หน้า 37.

สำหรับการจัดการปศุสัตว์ในพื้นที่ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ผู้เขียนได้แบ่งกลุ่มในการศึกษาวิจัยออกเป็น 3 กลุ่มคือ การใช้ประโยชน์จากปศุสัตว์ การอนุรักษ์และพิทักษ์รักษาปศุสัตว์ และองค์กรที่มีบทบาทอำนาจหน้าที่ในการจัดการปศุสัตว์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

(1) การใช้ประโยชน์จากปศุสัตว์ในพื้นที่ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

ปศุสัตว์ นับว่าเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งมนุษย์ตลอดจน บรรดาสัตว์บก สัตว์น้ำต่างๆ ได้อาศัยพึ่งพิง ในการใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะมนุษย์นั้นได้ใช้ประโยชน์จากปศุสัตว์ในหลายๆด้านไม่ว่าจะเป็นการใช้ประโยชน์จากปศุสัตว์โดยตรง เช่น การตัดไม้จากปศุสัตว์นำไปทำฟืน เผาถ่าน เพื่อหุงหาอาหาร การอาศัยปศุสัตว์ในการจับบรรดาสัตว์น้ำต่างๆ เพื่อยังชีพและการประกอบอาชีพ การใช้ประโยชน์จากปศุสัตว์โดยอ้อม เช่น ปศุสัตว์ การป้องกันคลื่นลมทะเล การพังทลายของหน้าดิน เป็นต้น ซึ่งนับได้ว่าปศุสัตว์นั้นมีคุณค่าและประโยชน์อย่างยิ่งต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตประเภทต่างๆ

จากการสอบถามความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 2 กลุ่มไม่ว่าจะเป็นประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผู้ประกอบอาชีพประมง และประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบอาชีพอื่นถึงประโยชน์ของปศุสัตว์ พบว่าประชากรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าปศุสัตว์มีประโยชน์ในด้านที่จับสัตว์น้ำมากที่สุด เป็นอันดับหนึ่ง จำนวนมากถึง 97 คน หรือ คิดเป็นร้อยละ 23.31 ของจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ส่วนประโยชน์ของปศุสัตว์ในด้านเพาะพันธุ์สัตว์ทะเลนั้นมีผู้ตอบแบบสอบถามข้อนี้มากเป็นจำนวนรองลงมาคือ จำนวน 93 คน หรือ คิดเป็นร้อยละ 22.35 ของจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด โดยไม่มีประชากรกลุ่มตัวอย่างคนใดตอบว่าปศุสัตว์ไม่มีประโยชน์อะไรแม้แต่คนเดียว ปรากฏตามตารางที่ 3 แสดงประโยชน์ของปศุสัตว์

ตารางที่ 3 แสดงประโยชน์ของป่าชายเลน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ประโยชน์ของ ป่าชายเลน	ประชากร					
	กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพ		กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพ		รวม	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
1. ที่จับสัตว์น้ำ	78	23.42	19	22.89	97	23.31
2. เพาะพันธุ์ สัตว์ทะเล	78	23.42	15	18.07	93	22.35
3. กั้นดินพัง	45	13.51	14	16.86	59	14.18
4. ทิ้งขยะฝัง	62	18.61	15	18.07	77	18.50
5. ประโยชน์ จากไม้	70	21.02	20	24.09	90	21.63
6. ไม่มีประโยชน์	-	0	-	0	-	0
รวม	333	100	83	100	416	100

(2) การอนุรักษ์และพิทักษ์รักษาป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

สำหรับการอนุรักษ์และพิทักษ์รักษาป่าชายเลน ในพื้นที่ ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงครามนั้น ประชาชนในพื้นที่ได้ร่วมกันปลูกป่าชายเลนเพิ่มเติมจากที่เป็นป่าชายเลนที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ โดยให้ความร่วมมือ กับผู้นำชุมชนและจังหวัดสมุทรสงคราม นอกจากนี้ประชาชน ในพื้นที่ ยังได้มีการรวมกลุ่มกัน เพื่อทำหน้าที่ในการดูแลรักษาป่าชายเลน ให้คงความอุดมสมบูรณ์ เพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันในชุมชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มเพื่อทำหน้าที่ซ่อมแซมกล้าไม้ชายเลนที่ปลูกแล้วตาย การจัดเวรยามในการเฝ้าระวังมิให้เรือประมงต่างถิ่นที่ผ่านน่านน้ำบริเวณป่าชายเลน ใช้หางเสือเรือตัดต้นกล้าไม้ชายเลน เป็นต้น

(3) องค์กรที่มีบทบาท อำนาจหน้าที่ในการจัดการป่าชายเลนในพื้นที่ตำบล คลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

สำหรับการจัดการป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงครามนั้นประกอบด้วย องค์กรที่ทำหน้าที่ในการจัดการดังต่อไปนี้

(3.1) องค์กรภาครัฐ

หน่วยงานของรัฐที่ดำเนินการจัดการป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม นั้น ประกอบด้วย

(3.1.1) จังหวัดสมุทรสงคราม

เนื่องจากป่าชายเลนในตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ป่าชายเลนส่วนใหญ่เป็นป่าที่ทางจังหวัดโดยผู้ว่าราชการจังหวัด เริ่มตั้งแต่สมัยของ นายวิธาน สุวรรณทัต เป็นต้นมาได้มีแนวความคิดที่จะอนุรักษ์ฟื้นฟูและปลูกป่าชายเลน ให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนที่จะใช้เป็นแหล่งในการทำมาหากินเนื่องจากป่าชายเลนที่มีอยู่เดิม ไม่ว่าจะเป็นป่าชายเลนซึ่งขึ้นอยู่บนที่ดินสาธารณะประโยชน์หรือป่าชายเลนซึ่งอยู่บนที่ดินซึ่งเอกชนเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ หรือมีสิทธิครอบครอง ได้ถูกทำลายไป เป็นจำนวนมากจึงได้ ร่วมกับผู้นำชุมชน และประชาชนในตำบลคลองโคน โดยให้มีการกันแนวเขตที่ดินป่าชายเลนที่เป็นสาธารณประโยชน์ออกจากที่ดินของราษฎรในปี พ.ศ. 2534 การจัดการป่าชายเลนในตำบลคลองโคนของจังหวัดสมุทรสงคราม จึงมีลักษณะของการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกันในการปลูกป่าชายเลนเป็นหลัก โดยทางจังหวัดได้ดำเนินการในการของบประมาณจากทั้งภาครัฐและองค์กรเอกชน ตลอดจนเงินทุนจากต่างประเทศอย่างประเทศออสเตรเลียและเดนมาร์ก มาเป็นทุนในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ ประชาชนในร่วมกันปลูกป่าชายเลนและเมื่อมีการปลูกป่าชายเลนแล้ว ทางจังหวัดได้มอบอำนาจให้องค์การบริหารส่วนตำบลคลองโคน และกรมการหมูบ้านเป็นผู้ดูแลอนุรักษ์และพิทักษ์รักษาป่าชายเลนตลอดจนการปลูกและฟื้นฟูป้องกันการบุกรุกทำลายไม้ป่าชายเลนเป็นผู้ดำเนินการต่อไป⁶

(3.1.2) สำนักงานป่าไม้จังหวัดสมุทรสงคราม

เนื่องจากป่าชายเลนพื้นที่ตำบลคลองโคนนั้นเป็นป่าชายเลนที่อยู่บนที่ดินสาธารณะประโยชน์สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1304 ซึ่งจากการสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ป่าไม้จังหวัดสมุทรสงคราม ถึงอำนาจหน้าที่ของสำนักงานป่าไม้จังหวัดสมุทรสงครามในการจัดการป่าชายเลน ใน ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงครามนั้น เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ให้สัมภาษณ์ว่า สำนักงานป่าไม้จังหวัดสมุทรสงครามไม่มี

⁶ สัมภาษณ์ นายไพบุลย์ รัตนะพงษ์ระ อธิบดีผู้ใหญ่มุขที่ 5 ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, 21 กุมภาพันธ์ 2547.

อำนาจหน้าที่ในการจัดการป่าชายเลนใน ตำบลคลองโคน โดยให้เหตุผลว่า ป่าชายเลนใน ตำบลคลองโคนมิได้เป็น “ป่า”ตามความหมายของพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 มาตรา 4 ดังนั้นสำนักงานป่าไม้จังหวัดสมุทรสงครามจึงไม่มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการป่าชายเลนใน ตำบลคลองโคนแต่อย่างใด ไม่ว่าจะเป็นการจัดการป่าชายเลนในที่สาธารณะประโยชน์เดิม และป่าชายเลนที่ปลูกขึ้นใหม่บริเวณที่ออกชายฝั่งทะเลก็ตาม เนื่องจากยังมิได้มีการรังวัดขอบเขต เพื่อกำหนดแนวเขต “ป่า” ดังนั้น การดำเนินงานของสำนักงานป่าไม้จังหวัดสมุทรสงครามในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชายเลนใน ตำบลคลองโคนนั้นเป็นไปในลักษณะของการรับคำสั่งจากผู้ว่าราชการจังหวัดตามสายงานของการบังคับบัญชาให้ดำเนินการต่างๆเช่น จัดหานักวิชาการมาให้ความรู้แก่ประชาชนในการปลูกป่าชายเลน การเพาะพันธุ์กล้าไม้ชายเลนเพื่อให้ประชาชนไปปลูกเป็นต้น⁷

(3.1.3) สำนักงานประมงจังหวัดสมุทรสงคราม

สำนักงานประมงจังหวัดสมุทรสงครามนั้นในเรื่องที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ในการจัดการป่าชายเลนในตำบลคลองโคนนั้นแม้จะไม่มีอำนาจในการจัดการโดยตรง แต่การปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของสำนักงานประมงจังหวัดสมุทรสงคราม ในการจัดการป่าชายเลนในตำบลคลองโคนนั้น ได้กระทำโดยอ้อม เช่นการดูแลมิให้มีการทำประมงในเขตชายฝั่งทะเล 3,000 เมตร เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้วอนลูน อวนลาก ที่ใช้ในการจับปลาลากเอากล้าไม้ชายเลนออกไปซึ่งจะเป็นเหตุให้ไม้ป่าชายเลนไม่สามารถเจริญงอกงามต่อไปได้ นอกจากนี้เกี่ยวกับการอนุรักษ์พันธุ์ปูและปลูกป่าชายเลนนั้น ได้รับมอบหมายจากทางจังหวัดสมุทรสงคราม ตามสายงานบังคับบัญชา ให้ช่วยส่งเสริมและให้ความรู้แก่ชาวประมงในการจับสัตว์น้ำในบริเวณป่าชายเลนเพื่อที่ชาวประมงจะไม่ทำการบุกรุกทำลายป่าชายเลน⁸

(3.2) องค์กรประชาชน

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลคลองโคนนั้นส่วนใหญ่เป็นป่าชายเลนที่ได้มีการปลูกขึ้นมาใหม่ โดยความร่วมมือระหว่างทางจังหวัด ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ ซึ่งผลของการดำเนินการปลูกป่านั้นปรากฏว่า ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากประชาชนซึ่งจะเห็นได้จากการปลูกป่าในระยะเริ่มแรกนั้นแบบประชาอาสา ดังนั้น การดูแลรักษาป่าชายเลนนั้นทางจังหวัดจึงมอบให้ องค์กรบริหารส่วนตำบลคลองโคนและกรรมการหมู่บ้านช่วยกันดูแลรักษาให้

⁷ สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ป่าไม้จังหวัดสมุทรสงคราม ,27 กุมภาพันธ์ 2547.

⁸ สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานประมงจังหวัดสมุทรสงคราม, 27 กุมภาพันธ์ 2547

ป่าที่ปลูกนั้นเจริญงอกงามและมีการซ่อมแซมไม้ที่ตาย ทางองค์การบริหารส่วนตำบลคลองโคน และกรรมการหมู่บ้านจึงได้จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนขึ้น โดยมีนายไพบุลย์ รัตนพงศ์ธระ อดีตผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 5 ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัด สมุทรสงคราม เป็นประธานและประกอบด้วยสมาชิกอื่นๆอีกประมาณ 80 คน ทำหน้าที่ในการสอดส่องดูแลการปลูกป่าไม้ชายเลนให้สามารถบรรลุผลตามโครงการ นอกจากนี้หากราษฎรในพื้นที่ที่ต้องการที่จะใช้ประโยชน์จากที่ป่าชายเลนอย่างอื่น นอกจากการทำประมงชายฝั่งแล้ว ก็จะต้องมาขออนุญาตกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนคลองโคน ซึ่งกลุ่มฯก็จะพิจารณาอนุญาตเป็นกรณีไปตามความจำเป็น⁹ โดยการขออนุญาตตัดไม้เพื่อการค้ำนั้น ทางกลุ่มฯจะไม่อนุญาตให้กระทำแต่อย่างใด ซึ่งกล่าวได้ว่า การจัดการป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลคลองโคนนั้นได้กระทำโดยองค์กรชุมชนซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนในพื้นที่ โดยมีเจตนารมณ์ที่จะอนุรักษ์ และพิทักษ์รักษา ป่าชายเลน ของชุมชนเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ภายในชุมชนโดยเฉพาะในด้านของการประกอบอาชีพเป็นประการสำคัญ

4.1.2 สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับการจัดการป่าชายเลน ในพื้นที่ตำบล คลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

สำหรับสภาพปัญหาของการจัดการป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงครามนั้น ผู้เขียนจะได้พิจารณาจากสภาพปัญหาโดยทั่วไปของพื้นที่และสภาพปัญหาทางกฎหมายดังนี้

4.1.2.1 สภาพปัญหาโดยทั่วไปของพื้นที่ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

เนื่องจากป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัด สมุทรสงครามนี้ ดังได้กล่าวมาแล้วว่าเป็นป่าชายเลนเดิมเพียง 900 ไร่ ป่าส่วนใหญ่ในพื้นที่จึงเป็นป่าชายเลนที่ได้มีการปลูกขึ้นมาใหม่ ปัญหาและอุปสรรคของประชาชนในการจัดการป่าชายเลน ในระยะแรกจึงเป็นปัญหาในเรื่องของการขาดความรู้ในการปลูกไม้ป่าชายเลน ซึ่งในระยะแรกนั้นการปลูกไม่ประสบผลสำเร็จ กล้าไม้ที่เพาะปลูกตายไปเป็นจำนวนมาก ถึงแม้ทางจังหวัดจะได้ขอความร่วมมือไปยังกรมป่าไม้เพื่อขอความสนับสนุนและช่วยเหลือทางวิชาการ แต่กรมป่าไม้ก็ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือแต่อย่างใด การปลูกป่าไม้ชายเลน จึงเป็นการลองถูกลองผิดของชาวบ้าน จนในที่สุด ด้วยภูมิ

⁹ สัมภาษณ์ นายไพบุลย์ รัตนพงศ์ธระและนายเดชา จือเหลียง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

ปัญญาชาวบ้าน ชาวบ้านจึงหาวิธีในการปลูกป่าไม้ชายเลนได้จนเป็นผลสำเร็จ ซึ่งทำให้ป่าชายเลนในปัจจุบัน มีจำนวนถึง 3,700 ไร่ นอกจากนี้ปัญหาในเรื่องการขาดความรู้ของชาวบ้านในการปลูกป่าชายเลนซึ่งเป็นปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวแล้ว ยังมีปัญหาจากศัตรูพืชที่ทำลายไม้ป่าชายเลน เช่น เพรียง และปัญหา ราษฎรใช้กระดานตีบในการเก็บหอย ในป่าชายเลนที่ปลูกใหม่ ทำให้กล้าไม้ล้มตาย ปัญหาเรือประมงและเรือราษฎรแล่นผ่านปลูกป่าชายเลน ซึ่งหางเรือได้ตัดฟันกล้าไม้ชายเลนล้มตายไปเป็นจำนวนมาก ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทางจังหวัดได้ร่วมกับผู้นำชุมชนและชาวบ้านช่วยกันแก้ไขจนสามารถที่จะปลูกป่าชายเลนได้เป็นผลสำเร็จดังกล่าว

ปัญหาการปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลคลองโคน ซึ่งเป็นเหตุให้ป่าชายเลนเสื่อมโทรม โดยเฉพาะกล้าไม้ชายเลนที่ปลูกใหม่นั้นไม่สามารถที่จะเจริญเติบโตต่อไปได้ และเกิดปัญหาการล้มตายในเวลาต่อมา เนื่องจากการปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมนั้นมีสารพิษตกค้าง ซึ่งเป็นการทำลายป่าชายเลน นอกจากนี้ปัญหาการปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมยังทำให้สัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในป่าชายเลนล้มตายและขาดแหล่งที่อยู่อาศัยด้วย

4.1.2.2 สภาพปัญหาทางกฎหมาย

สำหรับสภาพปัญหาทางกฎหมายในการจัดการป่าชายเลนในพื้นที่ตำบล คลอง โคน อำเภอเมือง จังหวัด สมุทรสงคราม นั้น สรุปสภาพของปัญหาได้ดังนี้

(1) ปัญหาการลักลอบตัดไม้ในบริเวณป่าชายเลน

การลักลอบตัดไม้ในบริเวณป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลคลองโคน นั้นจะมีปัญหาในการลักลอบตัดไม้อยู่บ้าง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการลักลอบตัดไม้เป็นฟืนเพื่อเผาถ่าน ซึ่งมีปริมาณผู้กระทำความผิด ไม่มากนัก เนื่องจากในตำบลคลองโคนนั้นได้มีการจัดตั้งกลุ่ม อนุรักษ์ป่าชายเลนคลองโคนขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ช่วยกันสอดส่องดูแลมิให้มีการลักลอบตัดไม้ ซึ่งปัญหาการลักลอบตัดไม้ป่าชายเลนนั้น จากการสัมภาษณ์ประชาชน ในพื้นที่ตำบล คลองโคน นั้น ได้ความว่า ได้มีการแจ้งให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้จังหวัดสมุทรสงครามทราบว่า ได้มีผู้ลักลอบตัดไม้แต่เจ้าหน้าที่ป่าไม้จังหวัดสมุทรสงครามให้เหตุผลว่า ไม่มีอำนาจหน้าที่จะดำเนินคดีกับผู้ลักลอบตัดไม้ป่าชายเลน เนื่องจากไม่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานป่าไม้จังหวัดสมุทรสงคราม เนื่องจากป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลคลองโคนนั้นยังมีได้มีการรังวัดสอบแนวเขต"ป่า" จึงมิได้มีสภาพเป็น"ป่า" ตามความหมายของพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 มาตรา 4 (1) สำนักงานป่าไม้จังหวัดสมุทรสงครามจึงไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้ลักลอบตัดไม้ป่าชายเลนได้ ทำให้ป่าชายเลนในพื้นที่

ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ยังไม่ได้รับการรับรองคุ้มครองโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย แต่จากการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้แก่กลุ่มผู้ประกอบอาชีพประมง และกลุ่มผู้ประกอบอาชีพอื่น ถึงอำนาจหน้าที่ ในการดำเนินคดีกับผู้บุกรุกทำลายป่าชายเลน ปรากฏว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบอาชีพประมง จำนวน 71 คน คิดว่าควรเป็นอำนาจหน้าที่ของกรมป่าไม้ จำนวน 5 คน คิดว่าควรเป็นอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ส่วนที่เหลือจำนวน 2 คน คิดว่าควรเป็นหน้าที่ของตำรวจ ประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบอาชีพอื่น จำนวน 18 คน คิดว่าควรเป็นอำนาจหน้าที่ของกรมป่าไม้ จำนวน 2 คน คิดว่าควรเป็นหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ส่วนที่เหลือจำนวน 2 คน คิดว่าควรเป็นอำนาจหน้าที่ของตำรวจ ปรากฏตามตาราง ที่ 4 แสดงหน่วยงานที่มีอำนาจดำเนินคดีกับผู้บุกรุกทำลายป่าชายเลน ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงหน่วยงานที่มีอำนาจดำเนินคดีกับผู้บุกรุกทำลายป่าชายเลน

หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจในการดำเนินคดีกับผู้บุกรุกทำลายป่าชายเลน	ประชากร		รวม	
	กลุ่มผู้ประกอบอาชีพประมง	กลุ่มผู้ประกอบอาชีพอื่น	คน	ร้อยละ
1. เจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้	71	18	89	89
2. เจ้าหน้าที่ตำรวจ	5	2	7	7
3. กำนันผู้ใหญ่บ้าน	2	2	4	4
4. อื่นๆ	-	-		
รวม	78	22	100	100

(2) ปัญหาการทำประมงโดยฝ่าฝืนต่อกฎหมาย

การทำประมงในบริเวณป่าชายเลน ตำบลคลองโคนนั้น แม้จะมีพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 ควบคุมการทำประมงให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายก็ตาม โดยได้มีการกำหนดห้ามมิให้ มีการทำประมง ภายในรัศมี 3,000 เมตร จากบริเวณชายฝั่ง แต่ก็ยังมีปัญหาของการใช้อวนลุน อวนลาก ทำการประมง โดยฝ่าฝืนต่อกฎหมายดังกล่าว ซึ่งการทำประมงโดยฝ่าฝืนต่อกฎหมายดังกล่าวนี้ ได้ลากเอากล้าไม้ชายเลน ที่ได้ทำการเพาะปลูกไว้และขึ้นเองโดยธรรมชาติไปด้วย ทำให้ป่าชายเลนที่ได้ทำการเพาะปลูกไว้และขึ้นเองโดยธรรมชาติถูกทำลาย ซึ่ง

จากการสัมภาษณ์ ประชาชน ในพื้นที่ตำบลคลองโคนนั้นได้ความว่า ได้มีการแจ้งให้ สำนักงาน ประมงจังหวัดสมุทรสงครามทราบถึงการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าว แต่ก็ปรากฏว่า สำนักงานประมงจังหวัดสมุทรสงคราม ไม่ได้ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอย่างจริงจังจึงเป็นเหตุให้มีการกระทำผิดซ้ำอีก

4.1.3 กรณีศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ นั้น ได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติรับรองสิทธิ ในการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ในหลายมาตรา อย่างเช่น มาตรา 46 ซึ่งบัญญัติรับรองสิทธิของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในการมีส่วนร่วมในการจัดการ อนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และมาตรา 56 ซึ่งบัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลในการบำรุงรักษาและได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้น เมื่อรัฐธรรมนูญ ได้บัญญัติรับรองสิทธิของประชาชน ในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแล้ว ในการจัดการป่าชายเลน รัฐจึงมีภาระหน้าที่ที่จะต้องเปิดโอกาส ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการด้วย โดยที่ระดับการมีส่วนร่วมและรูปแบบขององค์กร ประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมนั้น จะต้องมีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม ซึ่งรัฐจะต้องมีการตรากฎหมายออกมาบัญญัติรับรองด้วย โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการป่าชายเลนนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเกิดความมั่นคง และมีความเข้มแข็งได้นั้น จะต้องเกิดขึ้นจากความต้องการ ของประชาชนในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน โดยที่การจัดการป่าชายเลนตามกระบวนการ การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น เป็นการจัดการโดยประชาชน ส่วนองค์กรภาครัฐนั้น มีหน้าที่เป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุน และกำกับดูแล การจัดการป่าชายเลนเท่านั้น ซึ่งในการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลน ผู้เขียนจะได้ศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลนและรูปแบบองค์กรประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน ดังนี้

(1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลน ในพื้นที่ ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ นั้นมีหลายระดับซึ่งประกอบด้วย การร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมพิจารณา ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามตรวจสอบและประเมินผล และร่วมรับผล หากประชาชนและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนในระดับดังกล่าวได้ทุกระดับแล้วถือว่าการมี

ส่วนร่วมที่สมบูรณ์ตามแนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งจะถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนตามบทบัญญัติ แห่งรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง ในการศึกษาวิจัยถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลน ในตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงครามนี้ ผู้เขียนจะได้พิจารณาถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน 6 ระดับ โดยพิจารณาจากประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบอาชีพประมง จำนวน 78 คน กับประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบอาชีพอื่นจำนวน 22 คน ในการศึกษาวิจัย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับป่าชายเลน

การที่ประชาชนสามารถที่จะเข้ามาร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารหรือข่าวสารของราชการได้นั้น ถือว่าเป็น จุดเริ่มต้นของการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน โดยการที่รัฐได้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการ ป่าชายเลนนั้นจะทำให้ประชาชนได้ทราบว่า รัฐมีการนำมาตรการทางกฎหมายหรือมีการกำหนดนโยบายใดๆ ในการจัดการป่าชายเลน ออกมาบังคับใช้กับประชาชน ตลอดจนทำให้ประชาชนทราบว่ารัฐ จะมีโครงการหรือกิจการใดที่จะเกิดขึ้นกับการจัดการป่าชายเลน ซึ่งจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ดังกล่าวนี้จะทำให้ประชาชนสามารถที่จะแสดงความคิดเห็นของตน เพื่อให้รัฐเกิดความรอบคอบในการตัดสินใจ ที่จะดำเนินการตามโครงการ หรือกิจกรรมใดอันเกี่ยวกับการจัดการป่าชายเลน โดยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารนั้นจะทำให้ประชาชนสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม ในกระบวนการดำเนินการของรัฐในระดับอื่นๆได้ต่อไป

จากการสอบถามความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ ป่าชายเลน จากแหล่งข้อมูลข่าวสารใดในเรื่องเกี่ยวกับป่าชายเลนบ้างนั้น พบว่า กลุ่มผู้ประกอบอาชีพประมงและกลุ่มผู้ประกอบอาชีพอื่น ไม่ว่าจะ เป็นข่าวสารเกี่ยวกับประโยชน์ของ ป่าชายเลนการอนุรักษ์ฟื้นฟูและปลูกป่าชายเลน การบุกรุกทำลายป่าชายเลนนั้น ปรากฏว่า ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ ตอบว่าได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชายเลนจากผู้นำชุมชน คือกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.60ของจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมาคือ ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจาก อบต.หรือกรรมการหมู่บ้าน ร้อยละ 25.25 ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ร้อยละ 7.95 ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน ร้อยละ 13.14 โดย ประชากรกลุ่มตัวอย่างตอบว่าได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากองค์การพัฒนาเอกชน น้อยที่สุดคิดเป็น ร้อยละ 1.38 เท่านั้น แต่ไม่มีประชากรกลุ่มตัวอย่างใด คนใดตอบว่าไม่เคยรับรู้ข้อมูลข่าวสารเลย ปรากฏตามตารางที่ 5 แสดงการมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

ตารางที่ 5 แสดงการมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร(ตอบได้มากกว่า 1ข้อ)

แหล่งข้อมูล ข่าวสาร	ประชากร					
	กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพ ประมง		กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพ อื่น		รวม	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
1. ผู้นำชุมชนเช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	78	41.26	22	44.80	100	34.60
2. อบต.หรือ กรรมการหมู่บ้าน	62	32.80	11	22.44	73	25.25
3. เจ้าหน้าที่ของ รัฐเช่น เจ้าหน้าที่ ป่าไม้ เจ้าหน้าที่ ประมง	21	11.11	2	4.08	23	7.95
4. องค์กรพัฒนา เอกชนหรือ NGO	3	1.58	1	2.04	4	1.38
5. สื่อสารมวลชน เช่นโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์	25	13.22	13	26.53	38	13.14
6.ไม่เคยรับรู้	-	0	-	0	-	0
รวม	189	100	40	100	289	100

2. การร่วมคิดร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการป่าชายเลน

เมื่อประชาชนได้ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการป่าชายเลนแล้ว การที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับต่อไปก็คือ การร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการป่าชายเลน โดยประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา ร่วมวางแผน กำหนดเป้าหมาย ซึ่งการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับนี้นั้น จะทำให้รัฐทราบข่าวประชาชนมี ปัญหาหรือไม่อย่างไรในการที่รัฐจะดำเนินโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชายเลนเพื่อที่เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐจะได้นำความคิดเห็นนั้นไปแก้ไขปัญหาให้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน จากการสอบถาม ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ในการร่วมคิด

ร่วมแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับการจัดการป่าชายเลนไม่ว่าจะเป็นการ มีส่วนร่วมในการเสนอ ปัญหา เช่น ปัญหาการทำลายป่าชายเลน ร่วมเสนอสาเหตุของปัญหา ไม่ว่าจะเป็นการที่ เรือประมงต่างถิ่นได้แล่นผ่านป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัด สมุทรสงคราม นั้นทางเสือเรือ ประมงได้ตัดฟันกล้าไม้ชายเลนที่ประชาชนในชุมชนได้ร่วมกันปลูก การที่เพรียงซึ่งเป็นศัตรูพืชของไม้ป่าชายเลนได้กัดกินกล้าไม้ชายเลน ร่วมหาแนวทางในการแก้ไข ปัญหาเช่น เสนอความคิดเห็นว่า ให้ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ อบต. ขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ประมง เพื่อดูแลมิให้ เรือต่างถิ่นใช้ทางเสือเรือตัดฟันกล้าไม้ชายเลน ร่วม วางแผนและกำหนดเป้าหมายต่างๆ เช่น แสดงความคิดเห็นว่า จะทำอย่างไรมิให้กล้าไม้ชายเลน ถูกเรือต่างถิ่น ใช้ทางเสือเรือตัดฟัน ทำอย่างไร จะป้องกันปัญหากัดกินไม้ป่าชายเลนจากเพรียง อย่งไร

จากการสอบถามกลุ่มประชากรตัวอย่างทั้งสองกลุ่มถึงการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วม แสดงความคิดเห็นถึงการมีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ เกี่ยวกับการจัดการป่าชาย เลน ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา ร่วมเสนอสาเหตุของปัญหา การหาแนวทางใน การแก้ไขปัญหา การวางแผนและกำหนดเป้าหมายต่างๆในการจัดการ เกี่ยวกับป่าชายเลน ภายในชุมชนของตนดังกล่าว ปรากฏว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอ ปัญหามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 29.20 ของประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด โดยเป็นประชากรกลุ่ม ตัวอย่างผู้ประกอบการประมงทั้งหมด ส่วนประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอื่นนั้นไม่มีคน ใดตอบว่าได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาแต่อย่างใด เช่นเดียวกับประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เข้า ร่วมในการเสนอสาเหตุของปัญหาคิดเป็นร้อยละ 28.32 ร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหาคิดเป็นร้อยละ 15.55 ร่วมวางแผนและกำหนดเป้าหมายคิดเป็นร้อยละ 10.62 เป็นประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ ประกอบอาชีพประมง ทั้งสิ้น ส่วนประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอื่น นั้นไม่มีประชากรคน ใดเข้ามามีส่วนร่วมในกรณีดังกล่าวเลยปรากฏตามตารางที่ 6 แสดงการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น

ตารางที่ 6 แสดงการมีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วมแสดงความคิดเห็น(ตอบได้มากกว่า1ข้อ)

กิจกรรมที่เข้าไปมีส่วนร่วม	ประชากร					
	กลุ่มผู้ประกอบการประมง		กลุ่มผู้ประกอบการอื่น		รวม	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
1.ร่วมเสนอปัญหา	33	29.20	-	0	33	24.44
2.ร่วมเสนอสาเหตุของปัญหา	32	28.32	-	0	32	23.70
3.ร่วมหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา	21	18.58	-	0	21	15.55
4.ร่วมวางแผนและกำหนดเป้าหมายต่าง ๆ ในการจัดการและอนุรักษ์ป่าชายเลน	12	10.62	-	0	12	8.88
5.ไม่เคยมีส่วนร่วมใดๆ	15	13.27	22	100	37	27.40
รวม	113	100	22	100	135	100

3. ร่วมพิจารณาและตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการป่าชายเลน

เมื่อประชาชน ในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดการป่าชายเลนแล้ว การมีส่วนร่วมในระดับต่อมาคือ การร่วมพิจารณาและตัดสินใจโดยการมีส่วนร่วมในการพิจารณาและตัดสินใจในการจัดการป่าชายเลนนั้น หมายถึง การที่ประชาชนได้ร่วมพิจารณาและร่วมตัดสินใจว่าจะเห็นดีด้วย หรือไม่เห็นด้วยกับการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดในป่าชายเลนของชุมชน ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาและตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการป่าชายเลนร่วมกับรัฐ เช่น การกำหนดกฎเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์จาก ป่าชายเลน โดยการตัดไม้ป่าชายเลนจะกระทำได้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพเท่านั้น การพิจารณาและตัดสินใจในการปลูกไม้ป่าชายเลนเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน เป็นต้น

จากการสอบถามประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม พบว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างเฉพาะผู้ประกอบการประมงเท่านั้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาและตัดสินใจ ส่วนกลุ่มผู้

ประกอบอาชีพอื่น นั้นไม่มีประชากรคนใดเข้ามีส่วนร่วมเลยโดยกลุ่มผู้ประกอบการประมงที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาและตัดสินใจมากที่สุด ได้แก่การร่วมพิจารณาและตัดสินใจหาแนวทางในการจัดการและอนุรักษ์ป่าชายเลน คิดเป็นร้อยละ 25.00 การร่วมพิจารณาและตัดสินใจแก้ไขปัญหาในการจัดการและอนุรักษ์ป่าชายเลนคิดเป็นร้อยละ 19.46 โดยมีประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการประมง คิดเป็นร้อยละ 32.14 ไม่เคยมีส่วนร่วมใดๆ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผู้ที่ประกอบอาชีพอื่น คิดเป็นร้อยละ 100 ไม่เคยมีส่วนร่วมใดๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอาชีพอื่นทั้ง 22 คนนั้น ไม่เคยมีส่วนร่วมในการพิจารณา และตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการป่าชายเลนปรากฏตามตารางที่ 7 แสดงการมีส่วนร่วมในการพิจารณาและตัดสินใจ

ตารางที่ 7 แสดงการมีส่วนร่วมในการพิจารณาและตัดสินใจ(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

กิจกรรมที่เข้าไปมีส่วนร่วม	ประชากร					
	กลุ่มผู้ประกอบการประมง		กลุ่มอาชีพอื่น		รวม	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
1.ร่วมพิจารณาและตัดสินใจกำหนดกฎเกณฑ์ในการจัดการและอนุรักษ์ป่าชายเลน	22	19.64	-	0	22	16.42
2.ร่วมพิจารณาและตัดสินใจ แก้ไขปัญหาในการจัดการและอนุรักษ์ป่าชายเลน	26	23.21	-	0	26	19.40
3.ร่วมพิจารณาและตัดสินใจหาแนวทางในการจัดการและอนุรักษ์ป่าชายเลน	28	25.00	-	0	28	20.89
4.ไม่เคยมีส่วนร่วมใดๆ	36	32.14	22	100	58	43.28
รวม	112	100	22	100	134	100

4. การร่วมดำเนินการ เกี่ยวกับการจัดการป่าชายเลน

เมื่อประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมพิจารณา และตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการปายายเลน แล้วการมีส่วนร่วมในระดับต่อมา คือ การมีส่วนร่วมดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการปายายเลนได้แก่ การมีส่วนร่วมในการลงทุน ร่วมสนับสนุนเครื่องมือเครื่องใช้ในการจัดการปายายเลน ร่วมคัดเลือกผู้ปฏิบัติงานหรือร่วมปฏิบัติงานเอง ร่วมปลูกปายายเลน ตลอดจนร่วมชักชวนผู้อื่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการปายายเลนในเรื่องดังกล่าวด้วย

จากการสอบถามกลุ่มประชากรตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มนั้น พบว่ากิจกรรมที่ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มผู้ประกอบอาชีพประมงและกลุ่มผู้ประกอบอาชีพอื่นเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ปรากฏว่ากิจกรรมที่ร่วมดำเนินการมากที่สุด คือการปลูกปายายเลนคิดเป็นร้อยละ 43.06 ส่วนการดำเนินการในการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงานในการจัดการและอนุรักษ์ปายายเลนนั้นมีจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมดำเนินการน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 4.32 เท่านั้น โดยที่ประชากรกลุ่มผู้ประกอบอาชีพอื่นไม่ได้ร่วมดำเนินการในการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงานในการจัดการและอนุรักษ์ปายายเลนเลย ปรากฏตามตารางที่ 8 แสดงการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

ตารางที่ 8 แสดงการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

กิจกรรมที่เข้าไปมีส่วนร่วม	ประชากร					
	กลุ่มผู้ประกอบการประมง		กลุ่มผู้ประกอบการอื่น		รวม	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
1.ร่วมชักชวนญาติพี่น้องเพื่อนบ้านทำกิจกรรมในการจัดการและอนุรักษ์ป่าชายเลน	78	42.16	10	41.66	88	42.10
2.ร่วมสนับสนุนการเงินและเครื่องมือในการจัดการและอนุรักษ์ป่าชายเลน	21	11.35	2	8.33	23	11.00
3.ร่วมปลูกป่าชายเลน	78	42.16	12	50.00	10	43.06
4.ร่วมคัดเลือกผู้ปฏิบัติงานในการจัดการและอนุรักษ์ป่าชายเลน	8	4.32	-	0.00	8	3.82
รวม	185	100	24	100	209	100

5. การมีส่วนร่วมติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล เกี่ยวกับการจัดการป่าชายเลน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลในการจัดการ ป่าชายเลน หมายถึงการมีส่วนร่วมตรวจสอบและติดตามการดำเนินการตามโครงการหรือกิจกรรมใดๆในการจัดการป่าชายเลนว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการหรือกิจกรรมนั้นๆหรือไม่

จากการสอบถามกลุ่มประชากรตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มในเรื่องของการมีส่วนร่วมติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลนั้น ปรากฏว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งที่เป็นผู้ประกอบการประมง และผู้ประกอบการอื่น ปรากฏว่า ประชากรนั้นได้เข้ามามีส่วนร่วมสำรวจป่าชายเลน หลังจกมีการดำเนินการใดๆในการจัดการป่าชายเลน เช่น การอนุรักษ์ ฟืนฟู และปลูกป่าชายเลนแล้วมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 27.38 โดยมีประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยมีส่วนร่วมใดๆเลยคิดเป็นร้อยละ

1.59 เท่านั้น ซึ่งเป็นประชากรจากกลุ่มผู้ประกอบอาชีพอื่น ปรากฏตามตารางที่ 9 แสดงการมีส่วนร่วม ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล

ตารางที่ 9 แสดงการมีส่วนร่วมในการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

กิจกรรมที่เข้าไปมีส่วนร่วม	ประชากร					
	กลุ่มผู้ประกอบอาชีพ ประมง		กลุ่มผู้ประกอบอาชีพ อื่น		รวม	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
1.ร่วมสำรวจป่าชายเลนหลังจากมีการดำเนินการใด ๆ ในการจัดการและอนุรักษ์ป่าชายเลน	78	26.80	8	34.78	86	27.38
2.ร่วมติดตามสอดส่องดูแลการดำเนินการใด ๆ ในการจัดการอนุรักษ์ป่าชายเลน	71	24.40	2	8.69	73	23.25
3.ร่วมติดตามผลการดำเนินงานของกลุ่มหรือคณะกรรมการในการจัดการและอนุรักษ์ป่าชายเลน	68	23.36	4	17.39	72	22.93
4.ร่วมติดตามผลจากการร่วมมือของคนในครอบครัวญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านในการจัดการและอนุรักษ์ป่าชายเลน	74	25.43	4	17.39	78	24.84
5.ไม่เคยมีส่วนร่วมใดๆ	-	0	5	21.74	5	1.59
รวม	291	100	23	100	314	100

6. การมีส่วนร่วมรับผลกระทบ จากการจัดการป่าชายเลน

การมีส่วนร่วมรับผลกระทบหมายถึงการรับผลกระทบของประชาชน จากการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดๆในการจัดการป่าชายเลนซึ่งอาจเป็นผลกระทบด้านบวกและด้านลบโดยประชาชนไม่สามารถหลีกเลี่ยงให้พ้นจากผลกระทบที่จะเกิดขึ้นได้

จากการสอบถามประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มพบว่า การมีส่วนร่วมรับผลกระทบของประชากรในกรณีต่างๆนั้น ปรากฏว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างเข้ามามีส่วนร่วมรับผลกระทบในการว่ากล่าวตักเตือน มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 8.53 ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้ประกอบการอาชีพประมง โดยรองลงมาได้แก่ ร่วมแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่เมื่อเห็นการบุกรุกทำลายป่าชายเลนโดยผิดกฎหมาย คิดเป็นร้อยละ 4.87 โดยที่ไม่มีประชากรกลุ่มตัวอย่างคนใดทั้ง 2 กลุ่มที่เข้ามามีส่วนร่วมในการฟ้องเรียกค่าเสียหาย เนื่องจากมีการบุกรุกทำลายป่าชายเลนเลยร่วมร้องเรียนหรือฟ้องเจ้าหน้าที่ให้ดำเนินการตามกฎหมายในการจัดการและอนุรักษ์ป่าชายเลน อย่างไรก็ตามปรากฏว่ามีประชากร กลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพประมงและกลุ่มผู้ประกอบการอื่นไม่เคยมีส่วนร่วมรับผลกระทบใดๆ คิดเป็นจำนวนถึงร้อยละ 89.42 ปรากฏตามตารางที่ 10 แสดงการมีส่วนร่วมรับผลกระทบ

ตารางที่ 10 แสดงการมีส่วนร่วมรับผลกระทบ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

กิจกรรมที่เข้าไปมีส่วนร่วม	ประชากร					
	กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพประมง		กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอื่น		รวม	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
1.ร่วมแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่เมื่อพบเห็นการบุกรุกทำลายป่าชายเลนโดยผิดกฎหมาย	4	4.87	-	0	4	3.84
2.ร่วมฟ้องเรียกค่าเสียหายเนื่องจากการบุกรุกทำลายป่าชายเลน	-	0	-	0	-	0
3.ร่วมร้องเรียนหรือฟ้องเจ้าหน้าที่ให้ดำเนินการตามกฎหมายในการจัดการและ	-	0	-	0	-	0
4.ร่วมว่ากล่าวตักเตือน	7	8.53	-	0	7	6.73
5.ไม่เคยมีส่วนร่วมใดๆ	71	86.58	22	22	93	89.42
รวม	82	100	22	100	104	100

จากการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างในเรื่องระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลนทั้ง 6 ระดับ สรุปได้ว่าประชากรตัวอย่าง เข้ามามีส่วนร่วมในระดับการร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารมากที่สุด โดยไม่มีประชากรกลุ่มตัวอย่างกลุ่มคนใดเลยที่ตอบว่า ไม่เคยรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ส่วนการมีส่วนร่วมในระดับการร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็นว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็นในอัตราที่ค่อนข้างน้อย โดยประชากรกลุ่มตัวอย่าง ประกอบอาชีพอื่นนั้นจำนวน 22 คน ไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็นเลย ส่วนการเข้ามามีส่วนร่วมในระดับการร่วมพิจารณาและตัดสินใจก็เช่นเดียวกัน ประชากรกลุ่มตัวอย่างเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมพิจารณาและตัดสินใจในอัตราที่ต่ำ โดยมีประชากรกลุ่มตัวอย่างกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอื่นจำนวนทั้งหมด 22 คนนั้น ไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมพิจารณาและตัดสินใจเลย นอกจากนี้แม้ประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอาชีพประมง บางส่วนจะตอบว่าได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาและตัดสินใจก็ตาม แต่ปรากฏว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผู้

ประกอบอาชีพประมงนั้นจำนวน 36 คน ที่ตอบว่า ไม่เคยมีส่วนร่วมในการพิจารณาและตัดสินใจเลย ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับการร่วมดำเนินการนั้น ปรากฏว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มตอบว่า ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการทุกคน โดยเป็นการเข้าร่วมในการปลูกป่าชายเลนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 43.06 ส่วนการเข้ามามีส่วนร่วมในระดับการติดตามตรวจสอบและประเมินผลนั้น ปรากฏว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างนั้น ส่วนใหญ่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบ ประเมินผล โดยมีประชากรกลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 1.59 เท่านั้นที่ไม่เคยมีส่วนร่วมในการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลเลย ซึ่งก็เป็นประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอาชีพอื่น ส่วนการเข้ามามีส่วนร่วมในระดับการร่วมรับผลกระทบนั้น ปรากฏว่าประชากรทั้งสองกลุ่มตัวอย่างนั้น ไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผลกระทบถึงร้อยละ 89.42 ซึ่งจากการสัมภาษณ์ ประชากรทั้ง 2 กลุ่มตัวอย่าง ในเรื่องระดับการมีส่วนร่วมนั้นจะเห็นได้ว่าประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผู้ประกอบการอาชีพประมงได้เข้ามามีส่วนร่วมในระดับต่างๆในอัตราค่อนข้างสูง ส่วนประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผู้ประกอบการอาชีพอื่น จะเข้ามามีส่วนร่วมในระดับต่างๆค่อนข้างน้อย และในบางระดับการมีส่วนร่วมนั้น ปรากฏว่าไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมเลย ซึ่งจากการเข้ามามีส่วนร่วมในระดับต่างๆนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า การที่ประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอาชีพประมงนั้นได้เข้ามามีส่วนร่วมในระดับต่างๆทุกระดับ มากน้อยกันไปในแต่ละระดับนั้น เนื่องจากประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอาชีพประมงนั้นจะต้องอาศัยป่าชายเลนเป็นแหล่งที่ใช้ในการประกอบอาชีพ ตลอดจนเป็นแหล่งรายได้ภายในครอบครัวเป็นสำคัญจึงได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนมากกว่า กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอื่น ซึ่งนานๆจะใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนครั้งหนึ่ง ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุน ให้ประชาชนทุกสาขาอาชีพได้รับรู้ถึงสิทธิ ในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน ในแต่ละระดับว่ามีความสำคัญอย่างไร ซึ่งจะส่งผลให้กระบวนการจัดการป่าชายเลนโดยประชาชนนั้น มีความเข้มแข็ง และสามารถที่จะดำเนินการจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(2) องค์กรประชาชน

การรวมตัวกันเป็นองค์กรประชาชนนั้นถือว่ามีสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเมื่อประชาชน ได้รวมตัวกัน เป็นองค์กรแล้วจะทำให้เกิด ความเข้มแข็ง มีพลังอำนาจในการเจรจาต่อรองเรื่องต่างๆ ซึ่งสืบเนื่องมาจาก ความสามัคคีของประชาชน ที่รวมตัวกันเป็นองค์กรนั่นเอง โดยจากการสัมภาษณ์ ประชาชน ใน ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ถึงการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม หรือองค์กรที่ทำหน้าที่จัดการป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลคลองโคน ปรากฏว่า มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือองค์กร โดยใช้ชื่อว่า กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนคลองโคน ซึ่งทำหน้าที่

ควบคุมดูแลการใช้ประโยชน์ จากป่าชายเลนตลอดจนการอนุรักษ์ และพิทักษ์ รักษาป่าชายเลน ใน ตำบลคลองโคนตั้งได้กล่าวมาแล้วนั้น และจากการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างถึง การจัดตั้ง กลุ่มหรือ องค์กรขึ้นมาทำหน้าที่ในการจัดการป่าชายเลน ในชุมชนนั้น ส่วนใหญ่มีความเห็น ว่า ประชาชนในชุมชนควรจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรในชุมชนขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการจัดการและอนุรักษ์ป่า ชายเลน ปรากฏตามตารางที่ 11 แสดงความเห็นในการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรในชุมชนเพื่อทำ หน้าที่จัดการและอนุรักษ์ป่าชายเลนของชุมชน ดังนี้

ตารางที่ 11 แสดงความเห็นในการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรในชุมชนเพื่อทำหน้าที่จัดการและอนุรักษ์ ป่าชายเลนของชุมชน

ความคิดเห็น	ประชากร		รวม	
	กลุ่มผู้ประกอบการ อาชีพ ประมง	กลุ่มผู้ประกอบการ อาชีพอื่น	คน	ร้อยละ
1. เห็นด้วย	78	12	90	90
2. ไม่เห็นด้วย	-	10	10	10
รวม	78	22	100	100

จากตารางที่ 13 ดังกล่าวนั้นจะเห็นได้ว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มนั้นต้องการที่ จะให้มีการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรในชุมชนขึ้น เพื่อทำหน้าที่จัดการและอนุรักษ์ป่าชายเลนของ ชุมชน โดยการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรในชุมชนนั้น ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มนั้นมีความ คิดเห็นว่า ควรประกอบด้วย หน่วยงานและบุคคลดังปรากฏตามตารางที่ 12 แสดงกลุ่มหรือ องค์กรที่ทำหน้าที่ในการจัดการและอนุรักษ์ป่าชายเลน ดังนี้

ตารางที่ 12 แสดงกลุ่มหรือองค์กรที่ทำหน้าที่ในการจัดการและอนุรักษ์ป่าชายเลน

ลักษณะของกลุ่มหรือองค์กรในการจัดการป่าชายเลน	ประชากร			
	กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพประมง		กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอื่น	
	คน	ร้อยละ	คน	ร้อยละ
1 รัฐ + อบต. + ผู้นำชุมชน + NGO + ประชาชน	35	35	8	8
2 รัฐ + อบต. + NGO	2	2	-	-
3. รัฐ + อบต. + ประชาชน	2	2	1	1
4. รัฐ + อบต. + ผู้นำชุมชนเช่นกำนันผู้ใหญ่บ้าน	5	5	2	2
5. รัฐ + อบต.	3	3	3	3
6. ผู้นำชุมชนเช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน + องค์การบริหารส่วนตำบล + ประชาชน	2	2	2	2
7. รัฐเท่านั้นเป็นผู้จัดการ	6	6	2	2
8. อบต. เท่านั้นเป็นผู้จัดการ	1	1	2	2
9. ประชาชนเท่านั้นเป็นผู้จัดการ	21	21	2	2

จากตารางที่ 12 จะเห็นได้ว่า กลุ่มหรือองค์กรที่ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มนั้น ต้องการให้มีสมาชิกประกอบด้วยใครบ้างนั้น ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม ส่วนใหญ่ตอบว่า ควรประกอบด้วยรัฐ องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชนเช่นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์การพัฒนาเอกชน และประชาชน โดยคิดเป็นร้อยละ 43 ของประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม โดยผู้เขียนมีความเห็นว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลนนั้นควรจะมีรูปแบบขององค์กรประกอบไปด้วยความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ดังนั้น การที่ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่ ได้กำหนดรูปแบบขององค์กร ในการจัดการป่าชายเลนนั้น ประกอบไปด้วย รัฐ อบต. ผู้นำชุมชน องค์การพัฒนาเอกชน และประชาชน จึงน่าจะทำให้ การจัดการป่าชายเลน ในชุมชน มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมีการประสานงานความร่วมมือทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน อีกทั้งยังถือว่า เป็นการกระจายอำนาจในการ

จัดการทรัพยากร ซึ่งแต่เดิมรัฐเท่านั้นที่มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการ ผู้จัดการโดยความร่วมมือของทุกฝ่าย ในการจัดการ

4.2 วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลน

จากการศึกษาวิจัยในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลนของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนได้สรุปปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลน ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ปัญหาความขัดแย้งของประชาชนในชุมชนในการจัดการป่าชายเลน

สำหรับปัญหาความขัดแย้งของประชาชนในชุมชน ในการจัดการป่าชายเลนนั้นพิจารณาได้จาก การจัดการป่าชายเลนของประชาชนภายในชุมชนซึ่งได้แก่ปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนและปัญหาความขัดแย้งในการอนุรักษ์และพิทักษ์รักษาป่าชายเลน

1.1 ปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน

จากกรณีศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลน ในตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงครามนั้นพบว่าแม้ป่าชายเลนในตำบลคลองโคนนั้นป่าชายเลนส่วนใหญ่จะเป็นป่าที่ปลูกขึ้นใหม่ซึ่งอาศัยความร่วมมือกัน ระหว่างประชาชนในชุมชน โดยการให้การสนับสนุนด้วยเงิน และอุปกรณ์ที่ใช้ในการปลูกป่าชายเลนจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชนไม่ว่าจะเป็นองค์การภาครัฐซึ่งได้แก่ จังหวัดสมุทรสงคราม กรมป่าไม้ กรมประมง องค์การภาคเอกชน ซึ่งได้แก่ สโมสรไลออน ตลอดจนการได้รับเงินทุนจากประเทศ ออสเตรเลีย , เดนมาร์ก และญี่ปุ่น ก็ตาม แต่จากการสัมภาษณ์ประชาชนในชุมชนถึงการให้ประโยชน์จากป่าชายเลนนั้นพบว่าถึงแม้ภายในชุมชนจะได้มีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ในการจัดการป่าชายเลนในชุมชนก็ตามแต่การจัดตั้งกลุ่มขึ้นมานั้นเป็นการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมา เฉพาะประชาชนในชุมชนเพียงบางส่วนเท่านั้น การจัดตั้งกลุ่มขึ้นมา เพื่อทำหน้าที่ในการจัดการป่าชายเลนในชุมชนนั้นมิได้เกิดขึ้นจากประชาชนภายในชุมชนทั้งหมดเป็นผู้คัดเลือกเข้ามาให้ทำหน้าที่ในการจัดการ จึงเกิดปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนระหว่างประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกในกลุ่มที่ทำหน้าที่ในการจัดการป่าชายเลนกับประชาชนซึ่งมิได้เป็นสมาชิกในกลุ่มที่ทำหน้าที่ในการจัดการป่าชายเลนจากการสัมภาษณ์ประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกในกลุ่มที่ทำหน้าที่ในการจัดการป่าชายเลนของชุมชนนั้นประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกในกลุ่มที่ทำหน้าที่ในการจัดการป่าชายเลนให้เหตุผลในการจัดตั้งกลุ่ม

ขึ้นมาว่าเพื่อทำหน้าที่จัดการปาชายเลนภายในชุมชนให้ปาชายเลนนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ตลอดไปเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนในชุมชนทั้งหมดในการที่จะได้ใช้ประโยชน์จากปาชายเลนในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต โดยได้กำหนดมาตรการในการใช้ประโยชน์จากปาชายเลนให้ประชาชนได้ปฏิบัติตามเช่น การตัดไม้ขายเลนจากปาชายเลนในชุมชนนั้นประชาชนในชุมชนสามารถที่จะกระทำได้เท่าที่จำเป็นเพื่อการหุงหาอาหาร การทำเครื่องมือประมงและการดำรงชีวิตประจำวันแต่จะตัดไม้ขายเลนเพื่อวัตถุประสงค์ในทางการค้าไม่ได้ ในขณะที่เดียวกัน เมื่อได้ตัดไม้ไปใช้แล้วเป็นความรับผิดชอบของประชาชนที่ตัดไม้มีหน้าที่ที่จะต้องปลูกทดแทนไม้ที่ได้ตัดไป ในขณะที่ประชาชนซึ่งมิได้เป็นสมาชิกกลุ่มนั้นมีความเห็นว่าการกำหนดกฎเกณฑ์ดังกล่าวนั้นแม้จะถือว่าเป็นสิ่งที่ดีที่จะช่วยอนุรักษ์พิทักษ์รักษาปาชายเลนในชุมชนแต่ในขณะเดียวกันในฐานะที่เป็นผู้ปลูกป่าไม้ขายเลนการกำหนดกฎเกณฑ์ดังกล่าวให้ตัดไม้ได้เท่าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพเพื่อการหุงหาอาหาร การทำเครื่องมือประมงนั้นไม่เพียงพอต่อการทำมาหากิน ประชาชนซึ่งมิได้เป็นสมาชิกกลุ่มต้องการที่จะได้ใช้ประโยชน์จากไม้ในปาชายเลนมากกว่าที่เป็นอยู่เพื่อการประกอบอาชีพ เช่น การเผาถ่าน การทำไม้ฟืน เป็นต้น ประชาชนซึ่งมิได้เป็นสมาชิกในกลุ่มจึงกล่าวว่าการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมา นั้นมิได้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อประโยชน์ของประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริงแต่เป็นการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากปาชายเลนภายในกลุ่มของตนเท่านั้น โดยประชาชนซึ่งมิได้เป็นสมาชิกกลุ่มยกตัวอย่างให้เห็นอย่างเช่นการนำเรือเพื่อพานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมปาชายเลนนั้น เรือที่พานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมปาชายเลนนั้นจะเป็นของประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มทั้งหมดในขณะที่ประชาชนซึ่งมิได้เป็นสมาชิกกลุ่มนั้นจะนำเรือออกเพื่อพานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมปาชายเลนนั้นกลับได้รับการกีดกันจากประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่ม ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่เพื่อที่จะแก้ไขปัญหา ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ ในการจัดการปาชายเลนของชุมชนควรจะมีองค์กร ซึ่งเป็นตัวแทนจากประชาชนในชุมชนมาทำหน้าที่ในการจัดการโดยประชาชนในชุมชนเป็นผู้เลือกเข้ามาซึ่งน่าจะช่วยให้ลดความขัดแย้งจากการใช้ประโยชน์จากปาชายเลนได้

1.2 ปัญหาความขัดแย้งในการอนุรักษ์และพิทักษ์รักษาปาชายเลน

จากกรณีศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปาชายเลนในตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงครามนั้น แม้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยจะพบว่า การอนุรักษ์และพิทักษ์รักษาปาชายเลนในตำบลคลองโคนจะเกิดขึ้นจากการร่วมแรงร่วมใจกันของประชาชนในชุมชนในการปลูกป่าไม้ขายเลนตลอดจนมีการจัดตั้งกลุ่มภายในชุมชนเพื่อทำหน้าที่ในการกำหนดมาตรการในการป้องกันการบุกรุกทำลายปาชายเลนในชุมชนก็ตามเช่นการปลูกซ่อมแซมกล้าไม้

ชายเลนการตั้งเวรยามเพื่อออกตรวจตรามิให้มีการบุกรุกทำลายป่าชายเลนแต่จากการสัมภาษณ์ประชาชนในชุมชนบางส่วนพบว่า การอนุรักษ์และพิทักษ์รักษาป่าชายเลนในชุมชนนั้นเป็นการดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนที่จัดตั้งขึ้นมาทำหน้าที่จัดการป่าชายเลนในชุมชนเท่านั้น ประชาชนบางคนซึ่งมิได้เป็นสมาชิกกลุ่มมิได้รับการชักชวนหรือการสนับสนุนจากกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นให้เข้าร่วมดำเนินการอนุรักษ์ป่าชายเลนในชุมชนด้วยแต่อย่างใดและจากการสัมภาษณ์ประชาชนในชุมชนซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนคลองโค่นนั้นได้ความว่าผู้ที่มิได้เป็นสมาชิกกลุ่มมักจะเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพอื่นมิได้ประกอบอาชีพประมงจึงมิได้พึงพิงอาศัยป่าชายเลนโดยตรงในการประกอบอาชีพทำให้พวกเขาเหล่านั้นไม่ให้ความสนใจร่วมมือในการอนุรักษ์พิทักษ์ป่าชายเลนในชุมชน ดังนั้นเพื่อให้การอนุรักษ์และพิทักษ์รักษาป่าชายเลนโดยองค์กรประชาชนเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพนั้น รัฐควรให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชนทุกสาขาอาชีพให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พิทักษ์รักษาป่าชายเลน

2. ปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนในชุมชนกับพนักงานเจ้าหน้าที่ในการจัดการป่าชายเลน

จากกรณีศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลคลองโค่น อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงครามนั้นพบว่า ความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับพนักงานเจ้าหน้าที่ในการจัดการป่าชายเลนนั้นจากการสัมภาษณ์ประชาชนในชุมชนพบว่า เกิดจากการที่พนักงานเจ้าหน้าที่ละเว้นไม่ดำเนินคดีกับบุคคลผู้กระทำการอันเป็นการบุกรุกทำลายป่าชายเลนในชุมชน เช่น กรณีตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ.2490 ซึ่งได้มีประกาศกำหนดห้ามจับสัตว์น้ำภายในรัศมี 3,000 เมตร จากบริเวณชายฝั่ง แต่ปรากฏว่ามีการฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าวเป็นอย่างมากโดยมีการใช้อวนลาก อวนลาก ลากเอาปลาไม้ชายเลนไปด้วย ทำให้ป่าชายเลนถูกทำลาย กรณีของเจ้าหน้าที่ป่าไม้อ้างว่าป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลคลองโค่นนั้นไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของสำนักงานป่าไม้จังหวัดเนื่องจากป่าชายเลนในพื้นที่คลองโค่นมิได้เป็น "ป่า" ตามความหมายของพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ซึ่งปัญหาต่างๆเหล่านี้ทำให้ป่าชายเลนในพื้นที่ตำบลคลองโค่น ยังขาดการดูแลจากองค์กรภาครัฐ ทำให้การจัดการป่าชายเลนของชุมชนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

3. ปัญหาในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลนในระดับการมีส่วนร่วมในระดับต่าง ๆ

3.1 การร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

จากการสัมภาษณ์ประชาชนกลุ่มตัวอย่างทั้งผู้ประกอบอาชีพประมงกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบอาชีพอื่น นั้นแม้ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มจะเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระดับที่สูงก็ตาม แต่การเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารนั้นโดยส่วนใหญ่แล้วจะเกิดขึ้นจากผู้นำชุมชนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจัดให้เป็นส่วนใหญ่ มิได้เกิดขึ้นจากความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงในการเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ดังนั้น รัฐต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นจากความต้องการของประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง

3.2 การร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น

จากการสัมภาษณ์ ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มผู้ประกอบอาชีพประมงและผู้ประกอบอาชีพอื่น นั้น จะเห็นได้ว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผู้ประกอบอาชีพประมง โดยส่วนใหญ่แล้วได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน ในระดับของการร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็นเนื่องจากพวกเขาให้ความเห็นว่าป่าชายเลนมีประโยชน์ต่อพวกเขาในการประกอบอาชีพเป็นอย่างมาก ในขณะที่ประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบอาชีพอื่น นั้นไม่มีประชากรกลุ่มตัวอย่างคนใดเลยที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน ในระดับของการร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็นจากการสอบถาม ประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบอาชีพอื่นบางคนถึงเหตุผลของการที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็นนั้น ได้รับคำตอบว่า ตนมิได้รับประโยชน์จากป่าชายเลนโดยตรงเนื่องจากได้ประกอบอาชีพอื่นที่มีได้ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนโดยตรงอย่างเช่น กลุ่มชาวประมงตนจึงมิได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการ ป่าชายเลนในระดับของการร่วมคิดและร่วมแสดงความคิดเห็นประกอบทั้งหากมีการรวมกลุ่มประชุมกัน เพื่อขอความคิดเห็น ในการจัดการป่าชายเลนนั้นก็มักจะเป็นการรวมกลุ่มกันเฉพาะกลุ่มผู้นำชุมชนอย่างถาวร ผู้ใหญ่บ้าน อบต. และกลุ่มพรรคพวกของผู้นำชุมชนดังกล่าวและกลุ่มชาวประมงเท่านั้น มิได้มีการเรียกประชุม เพื่อขอความคิดเห็นของประชาชนทั้งชุมชนตำบลคลองโคนแต่อย่างใด แต่เมื่อได้สอบถามประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบอาชีพอื่นเป็นบางคนดังกล่าวถึงกรณีหากได้มีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนในระดับของการร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็นแล้ว ประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบอาชีพอื่นนั้นต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการป่าชายเลน ในระดับของการร่วมคิดร่วมแสดงความคิดเห็นด้วย ดังนั้นรัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนทุกสาขา

อาชีพไม่ว่าจะเป็นประชาชนที่พึ่งพิงอาชีพล่าชายเลนโดยตรงในการประกอบอาชีพหรือประชาชนที่มีได้พึ่งพิงอาชีพล่าชายเลนในการประกอบอาชีพให้เข้ามามีส่วนร่วมคิดร่วมแสดงความคิดเห็นด้วย ซึ่งจะทำให้การจัดการป่าชายเลนนั้นเป็นไปตามความต้องการของประชาชนในชุมชนทั้งชุมชนอย่างแท้จริง

3.3 การร่วมพิจารณา และตัดสินใจ

จากการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มผู้ประกอบการประมง และกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอื่น แม้ประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการประมง จะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนในระดับของการร่วมพิจารณา และตัดสินใจในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับการจัดการป่าชายเลนก็ตาม แต่ปรากฏว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอาชีพอื่น ไม่มีประชากรกลุ่มตัวอย่างคนใดเลยที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน ในระดับของการร่วมพิจารณา และตัดสินใจ ซึ่งเมื่อได้สอบถามประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอาชีพอื่นเป็นบางคนถึงการที่มีได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนในระดับของการร่วมพิจารณาและตัดสินใจนั้น ได้รับคำตอบ เช่นเดียวกับการที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนในระดับของการร่วมคิดร่วมแสดงความคิดเห็น คือ ตนได้ประกอบอาชีพอื่นซึ่งโดยส่วนใหญ่จะไม่ได้ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนเท่าใดนักจึงไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับจัดการป่าชายเลนเท่าใดนัก และหากมีการรวมกลุ่มกันเพื่อประชุม พิจารณาและตัดสินใจใดๆ เกี่ยวกับการจัดการป่าชายเลนแล้ว ก็จะเป็นการดำเนินการเฉพาะกลุ่มผู้นำชุมชน อย่างเช่นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. และกลุ่มพรรคพวกของผู้นำชุมชนเท่านั้น มิได้มีการเรียกประชุมเพื่อขอความคิดเห็นของประชาชนทั้งชุมชนตำบลคลองโคน แต่อย่างใดและเมื่อได้สอบถามประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอาชีพอื่นเป็นบางคนดังกล่าวถึง กรณีที่มีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการป่าชายเลนในระดับของการร่วมพิจารณาและร่วมตัดสินใจแล้วนั้น ตอบว่าหากมีโอกาสหรือมีเวลาที่ต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนในระดับของการร่วมพิจารณาและตัดสินใจ ซึ่งแสดงว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอาชีพอื่นนั้นได้ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ พิทักษ์รักษาป่าชายเลนเช่นกัน แต่เหตุที่มิได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณา และตัดสินใจนั้น เนื่องจากไม่มีเวลาตลอดจนการพิจารณาและตัดสินใจ นั้นเป็นการกระทำของกลุ่มผู้นำชุมชนเสียมากกว่า ไม่ได้เรียกประชุมประชาชนทั้งหมดในชุมชนเพื่อร่วมพิจารณาและตัดสินใจแต่อย่างใดดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า รัฐควมส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนทุกสาขาอาชีพได้เข้ามามีส่วนร่วมในการ

พิจารณาและตัดสินใจด้วย ซึ่งจะทำให้การจัดการป้าชายเลนโดยชุมชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น
เนื่องมาจากความต้องการของประชาชนในชุมชนร่วมกัน

3.4 การร่วมดำเนินการ

จากการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพประมง และกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอื่น ถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป้าชายเลน ในระดับของการมีส่วนร่วมดำเนินการนั้น ปรากฏว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอาชีพอื่น ประชากรกลุ่มตัวอย่างทุกคนไม่เคยได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป้าชายเลนในระดับการร่วมดำเนินการ ในเรื่องของการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงานในการจัดการ และอนุรักษ์ป้าชายเลน โดยจากการสอบถามประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอาชีพอื่น เป็นบางคนถึงการที่มีได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป้าชายเลนในระดับของการร่วมดำเนินการ ในเรื่องของการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงานในการจัดการและอนุรักษ์ป้าชายเลนนั้น เนื่องมาจากการที่ต้องประกอบอาชีพอื่นซึ่งมิได้ใช้ประโยชน์จากป้าชายเลนโดยตรง อย่างเช่น กลุ่มชาวประมง จึงไม่สามารถที่จะเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการในเรื่องดังกล่าวได้ อย่างไรก็ตามผู้เขียนมีความเห็นว่า ในการจัดการป้าชายเลนนั้นเป็นการจัดการโดยประชาชนในชุมชนเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนในชุมชนทุกคนไม่ว่าจะประกอบอาชีพที่ต้องพึ่งพิงอาศัยป้าชายเลนโดยตรง ในการประกอบอาชีพหรือไม่ก็ตาม ดังนั้นการทำหน้าที่ในการจัดการป้าชายเลน ผู้ปฏิบัติงานควรจะมาจกตัวแทนที่มาจากประชาชนทั้งหมดในชุมชนคัดเลือกมาเพื่อมาทำหน้าที่ในการจัดการซึ่งจะทำให้การจัดการป้าชายเลนของชุมชนมาจากความต้องการของประชาชนในชุมชนร่วมกัน

3.5 การมีส่วนร่วมติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล

จากการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพประมง และกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอื่นถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป้าชายเลน ในระดับของการมีส่วนร่วมติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลนั้น พบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอาชีพประมงทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป้าชายเลนในระดับของการมีส่วนร่วมติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลทุกคน ในขณะที่ประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอาชีพอื่น ถึงแม้ประชากรกลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่ จะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป้าชายเลนในระดับการมีส่วนร่วมติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลในเรื่องต่างๆ ก็ตามแต่ก็ปรากฏว่า มีประชากรกลุ่ม

ตัวอย่างบางคนมิได้เข้ามามีส่วนในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลเลย ซึ่งจากการสอบถามประชากรกลุ่มตัวอย่างที่มีได้เข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบ และประเมินผลเลยนั้น ได้รับคำตอบว่า ได้มีการจัดตั้งกลุ่มโดยผู้นำชุมชน เข้ามาดูแลในเรื่องของการติดตามตรวจสอบ และประเมินผลอยู่แล้ว ตนจึงไม่ต้องเข้าไปมีส่วนร่วม ประกอบทั้งตนไม่ได้รับประโยชน์อะไรจากการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบ และประเมินผล ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า รัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบ และประเมินผล โดยการปรับทัศนคติของประชาชนในชุมชนบางคน ถึงประโยชน์ในการเข้ามามีส่วนร่วมว่าแม้จะมีได้รับประโยชน์โดยตรงจากป่าชายเลน แต่ป่าชายเลนก็ได้อำนวยความสะดวกด้านอื่น ๆ ให้เช่น การป้องกันลมพายุ เพื่อที่จะให้ประชาชนในชุมชนทุกคนมีความรักและหวงแหนป่าชายเลนในชุมชน ซึ่งจะทำให้การจัดการป่าชายเลนในชุมชนมีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย

3.6 การมีส่วนร่วมรับผลกระทบ

จากการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้ง กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพประมง และกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอื่น ถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน ในระดับของการมีส่วนร่วมรับผลกระทบนั้น พบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอาชีพประมง โดยส่วนใหญ่มิได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน ในระดับของการมีส่วนร่วมรับผลกระทบ ในขณะที่ประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอาชีพอื่น ทุกคนไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการป่าชายเลนในระดับของการมีส่วนร่วมรับผลกระทบเลย โดยจากการสอบถาม ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ทั้งสองกลุ่มเกี่ยวกับการที่มีได้เข้ามามีส่วนร่วมรับผลกระทบ อย่างเช่น ในเรื่องของการบุกรุกทำลายป่าชายเลนว่าเคยเห็นมีการบุกรุกทำลายป่าชายเลนบ้างหรือไม่ ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่ ตอบว่า เคยพบเห็นการบุกรุกทำลายป่าชายเลน แต่เหตุที่ไม่ได้แจ้งความร้องทุกข์ แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ นั้นเป็นเพราะมิใช่หน้าที่ของตน ประกอบทั้งเป็นหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่จะต้องดำเนินคดีกับผู้บุกรุก ตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องแต่อย่างใด ส่วนประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการอาชีพประมงที่มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน ในระดับของการร่วมรับผลกระทบนั้น พบว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจะเป็นกลุ่มผู้นำชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และอบต. ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ที่มีได้เป็นกลุ่มผู้นำชุมชนนั้นยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการป่าชายเลน ในระดับของการมีส่วนร่วมรับผลกระทบ ดังนั้น รัฐควรส่งเสริมและ

สนับสนุนให้ประชาชนทุกคนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อผลกระทบซึ่งจะทำให้การจัดการป่าชายเลนในชุมชนมีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย

4. ปัญหาทางกฎหมายที่ยังมิได้บัญญัติรับรองสิทธิ การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการป่าชายเลน

มาตรการทางกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในการจัดการป่าชายเลนในปัจจุบันซึ่งได้แก่ พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 นั้น ยังมีได้ บัญญัติรับรองสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลน แม้ว่าหากพิจารณาจากพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 แล้ว บทบัญญัติแห่งกฎหมายทั้ง 2 ฉบับนี้ จะได้ให้สิทธิแก่ประชาชน ให้ประโยชน์จากป่าชายเลนอย่างเช่น การขออนุญาต หรือขอสัมปทาน ไร่ไม่หวงห้ามประเภท ก. ไร่ไม่หวงห้ามธรรมดาในป่าชายเลน ซึ่งเป็น “ป่า” ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 และป่าชายเลนซึ่งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ การให้สิทธิประชาชนในการขออนุญาตทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในที่ดินป่าชายเลน ได้ก็ตาม แต่การอนุญาต และการให้สัมปทานทำไร่ การให้ทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในที่ดินป่าชายเลนดังกล่าว เป็นกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่หรือรัฐบาลได้อนุญาตหรือให้สัมปทานแก่ประชาชน ในการเข้ามาจัดการป่าชายเลนเป็นการเฉพาะรายเท่านั้น มิได้เป็นการอนุญาตให้ประชาชน ในชุมชน ซึ่งเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนซึ่งเป็น “ป่า” ตามความหมายพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 และ ป่าชายเลนซึ่งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลนตามความหมายของบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง ซึ่งจากการที่ มาตรการทางกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในการจัดการป่าชายเลน ดังกล่าว ยังมีได้บัญญัติรับรองสิทธิ การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการป่าชายเลนนั้น ทำให้ประชาชนบางกลุ่มหรือบางคนยังมีได้ ตระหนักและให้ความสำคัญถึงสิทธิในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน ตลอดจนถึงแม้จะมีการรวมกลุ่มกันของประชาชนเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน ก็ตาม แต่การที่กฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในการจัดการป่าชายเลน ยังมีได้บัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน หรือการที่ยังมิได้มีการบัญญัติกฎหมายใดขึ้นมารับรองสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลนนั้น ทำให้สิทธิในการมีส่วนร่วมจัดการป่าชายเลนนั้นยังมิได้รับการรับรองคุ้มครองตามกฎหมายอย่างแท้จริง ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชายเลน เนื่องจากเมื่อยังไม่มีกฎหมายบัญญัติรับรองสิทธิในการ

มีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปศุสัตว์ การกำหนดกฎเกณฑ์ ที่ประชาชนในชุมชนได้ร่วมกันกำหนดขึ้นมาใช้บังคับนั้น ก็ใช้บังคับกันได้ เฉพาะระหว่างประชาชนในชุมชนเท่านั้น ไม่สามารถบังคับใช้ ต่อบุคคลภายนอกชุมชนได้ ทำให้การจัดการนั้นยังไม่สามารถที่จะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ นอกจากนี้ การที่กฎหมายที่นำมาบังคับใช้ในการจัดการปศุสัตว์ ยังมิได้บัญญัติรับรองสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปศุสัตว์ หรือยังมิได้มีการออกกฎมาบัญญัติรับรองสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปศุสัตว์ นั้น ทำให้อำนาจหน้าที่ในการจัดการปศุสัตว์ตามกฎหมายนั้นยังเป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐอยู่ ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งในการจัดการในขณะที่รัฐได้อำนาจหน้าที่ ตามกฎหมายในการจัดการแต่เพียงลำพัง แต่ประชาชนอ้างสิทธิ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่บัญญัติให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ

5. ปัญหาองค์การภาครัฐ ยังไม่สนับสนุนและส่งเสริม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปศุสัตว์อย่างจริงจัง

แม้รัฐจะได้มีนโยบายต่าง ๆ เพื่อนำมาบังคับใช้ในการจัดการปศุสัตว์ ซึ่งปรากฏตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ แต่ปรากฏว่า การดำเนินงานของรัฐในการส่งเสริมและสนับสนุน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปศุสัตว์เท่าที่ผ่านมา นั้น รัฐยังมิได้ให้การส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปศุสัตว์อย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมและสนับสนุน ในด้านการให้ความรู้แก่ประชาชนในการจัดการปศุสัตว์ เช่น การส่งเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือนักวิชาการมาให้ความรู้แก่ประชาชนในการปลูกปศุสัตว์ การให้งบประมาณที่นำมาใช้ในการจัดการปศุสัตว์ การดูแลรักษาปศุสัตว์ เป็นต้น ในทางปฏิบัติ นั้นรัฐยังมิได้มีการส่งเจ้าหน้าที่หรือนักวิชาการมาให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้จากกรณีศึกษาการจัดการปศุสัตว์ในตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม นั้น การปลูกปศุสัตว์ที่ประสบความสำเร็จได้เกิดจากการใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้านในการลองผิดลองถูกจนสามารถปลูกปศุสัตว์ให้เจริญเติบโตได้ในที่สุด ซึ่งเหตุผลที่ประชาชนในชุมชนคลองโคน ต้องมีการลองผิดลองถูกจนสามารถปลูกปศุสัตว์ได้สำเร็จนั้น เนื่องจากรัฐไม่ได้ส่งเสริมและสนับสนุน ในการจัดการปศุสัตว์ของประชาชนในชุมชนเท่าที่ควรเนื่องจากประชาชนในชุมชนได้ ติดต่อกับทางจังหวัดสมุทรสงครามเพื่อขอความช่วยเหลือ จากกรมป่าไม้ให้มาให้ความรู้แก่ประชาชนในการปลูกปศุสัตว์แต่เมื่อ จังหวัดสมุทรสงครามได้ติดต่อไปยังกรม

ป่าไม้ แล้วกลับไม่มีการตอบรับให้ความช่วยเหลือแต่อย่างใด นอกจากนี้ ปัญหาในด้านการขาดงบประมาณในการจัดการป่าชายเลน นั้นก็เป็นเรื่องสำคัญ แต่รัฐก็ได้ดำเนินการจัดสรรงบประมาณในการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชน ที่จะนำมาใช้ในการจัดการป่าชายเลนเท่าที่ควร โดยจะเห็นได้จาก กรณีศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลนในตำบลคลองโคกนอ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม นั้น ทางจังหวัดสมุทรสงครามได้ติดต่อประสานงาน เพื่อขอความช่วยเหลือด้านเงินทุนที่จะนำมาใช้ในการปลูกป่าชายเลนเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าชายเลนให้คงความอุดมสมบูรณ์เช่นเดิม แต่ ปรากฏว่า การจัดสรรงบประมาณที่มาให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่นำมาใช้ในการปลูกป่าชายเลนนั้นยังมีจำนวนไม่เพียงพอซึ่งทำให้ทางจังหวัดสมุทรสงคราม และผู้นำชุมชนต้องขอความร่วมมือและความช่วยเหลือจากประชาชนในตำบลคลองโคกนอเอง และจากองค์กรเอกชนต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการปลูกป่าชายเลน ดังนั้น รัฐจะต้องสนับสนุนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลนอย่างจริงจังโดยการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณ อัตราค่าจ้างเจ้าหน้าที่ การส่งเสริมให้ความรู้ทางวิชาการ เป็นต้น

จากปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลนดังกล่าวนี้ จะต้องได้รับการแก้ไข เพื่อที่จะทำให้สิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลนนั้นเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรอง และคุ้มครอง ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่รับรองสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อย่างแท้จริง

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย